

ATT LEVA I GUDS NÄRVARO

Berget, Rättvik 20-23 juni 2016

Biskop Anders Arborelius, ocd

(Föredragen är nedskrivna efter bandinspelning)

Vi börjar med en klassisk bön av den schweiziske eremiten Nikolaus von Flüe (1417-1487).

O, min Herre och min Gud, ta ifrån mig allt som hindrar mig att komma till dig. O, min Herre och min Gud, ge mig allt som hjälper mig att komma till dig. O, min Herre och min Gud, tag mig bort från mig själv och ge mig helt till dig. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Under de här föredragen skall vi försöka tränga in i och se på den verklighet som redan är vår, att vi verkligen lever i Guds närvaro och att hela vårt liv redan är ett liv i hans närvaro. Men av olika anledningar har vi inte riktigt tagit det till oss och kunnat smälta det. I överlåtelsebönen ber man varje morgon på Berget, att Herren skulle fylla dagen med sin närvaro. Att så skall ske skall vi tillsammans försöka upptäcka och be om.

Vår dag, hela vårt liv, fylls redan av Guds närvaro. Det beror i första hand på att vi är skapade av Gud. När vi talar om skapelsen, tänker vi ibland på något som skedde mycket långt bort i tid och rum. Men skapelsen är något kontinuerligt. Vi framgår hela tiden ur Guds hand. Gud vill att vi skall finnas till. Han har skapat oss, och vi är hela tiden föremål för hans försyn. Begreppet Guds försyn är mycket viktigt men samtidigt ofta bortglömt. Det som sker uttrycker Guds närhet och närvaro, även om det till synes tycks tvärtom. Det är det Nikolaus von Flüe menade, när han sade: ”ta ifrån mig allt som hindrar mig att komma till dig”. Det som vi först upplever som förlust och svårt, kan märkligt nog ibland öppna oss mer för Gud. Samtidigt ber vi, att allt som hjälper oss att komma till honom skall ges oss. Grundtonen i vårt liv som skapade varelser är, att Gud inte lämnar sin skapelse i sticket, sticker iväg, försvinner eller är långt borta, även om vår erfarenhet och upplevelse tycks peka på att det är så.

Också den kännbara frånvaron av Gud är ett tecken på att vi längtar efter hans närvaro. Annars skulle vi inte tycka att det är jobbigt och konstigt att han är frånvarande. Det är som när en kär släkting är i Amerika eller i Thailand. Kanske känner vi ännu mer vår längtan, närhet och kärlek, när någon är långt borta från oss. En av livets största svårigheter är att vi har fått för oss, tycker eller känner, att Gud är frånvarande i vårt liv och att det liv vi lever är långt borta från honom. Därför kan det vara så viktigt att börja sin dag med den lilla bönen: ”Herre, fyll denna dag med din närvaro”. Den är redan fylld, men det är mina ögon som måste öppnas. Mitt hjärta och mina händer måste fyllas av den Gud som ger mig min existens ögonblick för ögonblick. Jag skulle inte kunna existera ens under en bråkdel av en sekund om inte Gud ville att jag skulle finnas till. Jag får ta emot mig själv ur Guds hand. Jag är Guds gåva till mig själv. Han vill att jag skall vara den jag är.

Jag behöver inte bli någon annan. Att vilja det är en klassisk frestelse. Naturligtvis vill vi växa, utvecklas och mogna. Men vi får tro att Gud har skapat oss som ett unikt vara. Hur mycket man än försöker kopiera eller klonas, kan ingen av oss bli helt kopierad eller klonad, utan det som är jag, är något som aldrig skall upprepas, eftersom Gud vill att det skall vara just så på varats plan.

Sedan är det en annan sak att det jag gör kanske inte alltid är så underbart, bra och fint. En av vår tids svårigheter är, att vi ofta mer har vår identitet i det vi gör än i det vi är. Då känner vi oss ibland lite förnärmade, när vi inte hela tiden tycks följa Guds och Kyrkans bud. Vi känner oss trampade på tårna. Men det vi är, är det viktiga. Det är det Gud har skapat. Han vill hjälpa oss att leva i enlighet med den värdighet vi har fått. Därför är det så viktigt att upptäcka det ständiga perspektiv som Guds närvaro är. Det förändrar helt tonen i livet. Vi kanske önskar oss soliga och fina dagar, men så blir det regn. Guds närhet försvinner inte för det, men vi kanske tycker det blir lite tråkigare. Det handlar om att se igenom verkligheten och inse, att Gud finns där bakom molnen. Liksom solen döljer sig ibland, är Gud alltid med som grundton och grundval i vårt liv, eftersom vi är skapade till hans avbild och vi alltid har något inom oss som längtar tillbaka till honom. Vi är skapade som ett uttryck för Guds oändliga kärlek. Någonting i människan längtar alltid efter den oändliga kärlek som är Gud. Även om hon inte är medveten eller riktigt förstår det, har hon en oändlig längtan i sig.

En av de mest tragiska konsekvenserna av sekulariseringen är, att den människa som inte vet att hon längtar efter Guds oändliga kärlek söker den på andra ställen och förväntar sig att få den av andra. Då är det mycket svårt att bygga upp en djupare relation till andra, när man förväntar sig något av andra som de inte kan ge oss. Hur stor och djup vår mänskliga kärlek till varandra än är, kan den ändå inte fylla detta grundbehov, det djupaste i människan, som längtar efter Guds oändliga kärlek. Och kräver vi det av en annan människa, kan en relation gå sönder. I vår tid är det svårt att bygga upp djupa, långvariga relationer, eftersom vi ibland kräver för mycket av andra, att de skall fylla vårt djupaste behov att vara oändligt älskade. Den kärleken kan bara Gud ge. Får man det perspektivet klart för sig, har vi också lite lättare att stå ut med varandra. Vi kräver inte något som vi inte kan ge, varken av andra eller av oss själva. Att vi är bräckliga och svaga ingår i själva skapelsen. Vi behöver Gud och hans närhet, nåd och kärlek för att växa. Det är det första steget. Varje dag på nytt måste vi lära oss att bli kvar i Guds närvaro. Jag får tro att den verklighet som är min, även om den är lite sprucken och kantstött, är där Gud vill ha mig. Det är där jag kommer Gud nära, inte någon annanstans i den idealiska drömvärlden.

En annan av våra frestelser är att vi drömmer om att det skall vara helt idealiskt och att vi då kan börja öppna oss för Gud. Men det blir aldrig riktigt så. Därför är det viktigt att bottna och ha sin fasta plats i den verklighet där vi lever, även om den är ofullkomlig. Vi själva är inte heller riktigt som vi tycker att vi borde vara. Vi får acceptera att skapelsen är i ständigt behov av frälsning, för att uttrycka det teologiskt. Gud vill göra något mer, större och underbarare av vår verklighet, men vi måste ändå acceptera att det är just här och nu Gud vill möta oss för att ge oss sin kärlek, så att vi kan växa, blomstra och slå ut i full blom. Men det är också en växt- och mognadsprocess. Det kan vi till nöds acceptera när det gäller oss själva, men av andra förväntar vi oss, att de skall vara underbara mot oss. Visst är det bra om de är det, men det tar tid. De sår vi får på vägen kan ibland hjälpa oss att få en viss grad av det vackra men lite svårhanterliga begrepp som vi kallar ödmjukhet.

Det första är alltså att acceptera den verklighet som är min, men då i perspektivet att den kan växa, utveckla sig och mogna men ändå tro att jag, som den person jag är, är skapad av Gud. Jag är oändligt älskad, inte för att jag skall berömma mig, frossa i min egen förträfflighet, men för att jag skall utvecklas och blomma upp. Det är viktigt att tro att där jag är placerad, där är min fruktbara jord. Där hör jag hemma. Där kan jag möta Gud, inte någon annanstans. Därför är det viktigt att upptäcka, för att uttrycka det i fromma termer, att mitt hem är min klostercell, där jag möter Gud. Min arbetsplats är den grund, där Gud vill att jag skall samarbeta med

honom för världens frälsning. Den miljö där jag lever är en andlig miljö, där Gud kommer mig till mötes. Just där kan jag erfara hans närhet.

Jag behöver inte fly bort någon annanstans och vänta tills allt är idealiskt. Jag brukar tänka på det när jag åker tåg och väljer tyst vagn. Ofta är där inte tyst. Istället för att börja gnälla, kan jag tänka på att här har Gud satt mig. Här kan jag möta honom och jag behöver inte fästa mig vid de irritationsmoment som är nästan oundvikliga var vi än är. När jag reser på reträtt, vill jag ha det tyst och stilla. Men jag kanske får ont i huvudet eller i magen eller börja tänka på bekymmer på arbetsplatsen. Det finns alltid det som Teresa av Avila (1515-1582) kallar små nattfjärilar, som flyger kring lampan för att skingra vår uppmärksamhet. Vi måste acceptera att vi lever i en sprucken värld, men det hindrar oss inte från att leva i Guds närhet, till hans ära och försöka ära och förhärliga honom och medverka till världens frälsning.

Vi är satta på denna jord av någon anledning. Ibland förstår vi inte varför. Men i sista hand är det för att förhärliga och upphöja Gud och samtidigt medverka till att denna värld blir vackrare eller, för att uttrycka det teologiskt, medverka till att Herren kan helga och frälsa vår värld. Det är något oerhört att jag, oavsett det jag gör eller inte gör, min karaktär och mitt temperament, kan ge Gud den tillbedjan, det förhärligande, den ära som tillkommer honom bara genom att vara till. Jag behöver inte hela tiden tänka på det, men genom att vara den jag är och ta emot min existens, kan jag förhärliga Gud, för han vill ju visa sin härlighet genom mig. Han vill att jag skall återspegla något av honom. Jag är skapad till hans avbild. Det är ett vackert teologiskt begrepp, men i praktiken innebär det, att jag som den lite trubbiga eller kantstötta varelse jag är ändå kan återspegla något av Guds härlighet. När jag tittar mig i spegeln, kanske det inte är det första jag tänker på, att här strålar Guds härlighet fram.

Jag får våga tro, att jag som den inte helt perfekta varelse jag är, ändå kan återspegla något av Guds härlighet, godhet, skönhet och barmhärtighet. Det är mycket viktigt. Då kan Gud också använda mig. Det kan vara på ett fördolt sätt i börens fördolda kammare. Det kan vara genom mitt arbete, min familj, min uppgift i världen och i kyrkan. Jag kan bidra till att Guds härlighet och barmhärtighet strålar fram. Den djupa meningen med att Gud har skapat mig är, att han vill att hans skapelse skall återspegla något av honom. I vår nordiska kultur har vi lättare att se Guds skönhet och härlighet i naturen än i människor. Vi ser det i Dag Hammarskjöld (1905-1961) och också i vårt nya helgon Maria Elisabeth Hesselblad (1870-1957), som talar om Dalarnas skönhet. Vi får möta Gud också i naturen och glädjas över den.

Men vi får inte glömma bort att vi också i oss själva och i varandra kan möta Gud. Det är lite svårare, eftersom begreppet ”det totala syndafördärvet” har fastnat på insidan av vår kultur. Syndafallet har då täckt över vår skönhet helt och fullt. Men egentligen är det inte så. Visst är vi kantstötta, svaga och syndiga, men ändå har vår värdighet som Guds avbild inte tagits ifrån oss. Den kan behöva putsas upp, förstoras och förädlas och det är det livet går ut på. Vi kan använda en bild och säga, att vi måste sminka oss mer och mer med andliga dygder och godhet. Men själva grundvärdigheten, grundskönheten, finns där ändå. Det gör att vi ibland i benådade ögonblick kan se skönheten stråla fram i varandra. Ibland är det lättare att se Guds avbild i de mest misshandlade, förnedrade, förföljda och utsatta, för Kristus har identifierat sig med dem på ett helt speciellt sätt. Men vi kan också se det, som man säger i Tyskland, i en hattmakare från Apolda. En vanlig Medelsvensson kan också återspegla något av detta. På det sättet kan vi hjälpa varandra att bli kvar i Guds närvaro. Det är en oerhört viktig insikt, för vi har en liten tendens att se varandra mer som störningsmoment.

Om vi sitter i en tyst kupé och någon där ringer tre gånger och säger att tåget är försenat, blir det lite irriterande. Men också den människan kan hjälpa oss att komma Gud närmare. Vi behöver gång på gång bli övertygade om att också irritationsmoment, svårigheter, som vi levererar på löpande band till varandra, kan vara till hjälp att komma Gud närmare och längta efter honom. Då ställs vi på prov. Då kan vi be den lilla bönen: ”ta ifrån mig allt som hindrar mig att komma till dig”. Också i min längtan efter en tyst, skön miljö kan det finnas något av själviskhet. Allt det som vi upplever som förlust, hinder och störning kan befria oss från vår längtan att själva vilja styra och ställa vår tillvaro.

När vi blir störda av andra kan vi i stället för att blåsas upp av egenrättfärdighet lugnt acceptera, att vi människor kommer alltid att trampa varandra på tårna. Även om vi är lika änglar eller lever i det heligaste kloster kommer vi att störa varandra. Det kan vara en tröst att veta, att även ett helgon som Thérèse av Lisieux (1873-1897) var ytterst irriterad på en syster, som under den stilla bönetiden hade något litet oljud för sig. Man vet inte om det var något med naglarna eller tänderna, men det var ett litet irriterande ljud som störde helgonet men också hjälpte henne att bli befriad från sitt eget behov att styra och ställa och få det som hon själv ville ha det.

Gud ger oss den miljö vi behöver, även om den enligt vårt tycke och vår smak inte alltid är idealisk. Det är där vi möter den närvarande Guden, inte någon annanstans, där det kan vara precis som vi skulle vilja. Här och nu kommer Gud mig till mötes för att ge mig sin oändliga kärlek som hjälper mig att växa, slå ut i blom och förmedla hans nåd och barmhärtighet, också till dem som kan irritera mig och göra livet lite svårt för mig.

Det är alltså det första och viktiga att vi tror, att det liv vi lever, den verklighet som är vår, är vår mötesplats med Gud. Därför vill jag citera tre små böner ur tidegården som kan hjälpa oss att ta till oss detta budskap. Det låter så självklart och naturligt, men gång på gång kommer vi på, att i praktiken är det inte så helt lätt att vara där vi är och där möta Gud. Istället flyr vi framåt eller bakåt i tiden, bort i våra tankar.

Den första bönen är mycket enkel och den används på den helige Brunos (1030-1101) högtidsdag, kartusianernas grundare, som levde i ensamhet och som vi kan tycka i en helt idealisk miljö för att möta Gud. Det heter i denna bön: ”Lyssna till Gud tvärs genom livets händelser”. Livet är en hel rad av händelser och möten. I allt detta kan vi lyssna till Guds röst och se hans närvaro. Vi kan ta emot honom även i helt vardagliga händelser. Vi stiger upp på morgonen och har vårt morgonritual med bön omväxlande med tandborstning, frukostätning och tack-bön för maten. Tvärs genom allt detta kan vi lyssna och höra Guds röst som talar till oss och betygar att han älskar oss oändligt mycket och längtar efter oss. Det betyder inte att vi hör och ser, men på djupnivån kan vi mer och mer bli medvetna om att kontakten med Gud finns där.

Den andra lilla bönen hör vi på läsningsgudstjänsten på Trettondedag jul, Epifania, den dag som handlar om Guds härlighet som strålar fram. Det är en av de vackraste men också mest bortglömda festerna som verkligen är matnyttig för det andliga livet och talar om att Guds härlighet är uppenbar på vår jord. Gud har skapat jorden. Han har stigit ner i Jesus Kristus och uppenbarat sin fulla verklighet. Orden lyder: ”vår vardags enkla verklighet är genomlyst av Guds natur och vår förgängliga natur förenad med Guds evighet”. Mitt i vardagens grå och enkla lilla värld lyser Guds natur fram. Mitt i det liv vi lever strålar Guds skönhet och barmhärtighet fram. Även om den nu är dold bakom regnmoln eller vår egen förströddhet och likgiltighet, finns den där. Vår förgängliga natur, vår bräckliga mänsklighet, är alltid förenad

med Guds evighet. Tid och evighet möts. Varje ögonblick kan bli ett sakrament på Guds evighet. Det ser vi allra tydligast i de mest täta ögonblicken: t.ex. i konsekrationen i mässan. Guds eviga verklighet i Kristus, den Förhärligade, är närvarande i tid och rum. Det finns evighetsmoment i tiden, där tiden liksom står stilla och vi anar Guds eviga härlighet och godhet. Egentligen är varje ögonblick en port till evigheten. Tiden är något förbigående och evigheten är det bestående. Ändå pekar tiden fram mot evigheten.

Också vår otålighet har något vackert i sig och antyder att vi längtar efter evigheten. Vi kan tolka vissa saker som vi har svårt med i det perspektivet. Jag är ibland otålig, eftersom jag längtar efter fullheten, efter evigheten. Att längta efter evigheten är kanske inte det första vi tänker på, när vi står i snabbköpskassan och någon inte hittar sina kontokort. Men jag måste nöja mig med tiden, bli hemma där och där förena mig med Guds eviga godhet och härlighet. Då är det bra att jag får vänta i snabbköpskassan. Annars kanske jag inte hade kunnat öppna mig för detta budskap. Det som vi upplever som hinder och störning kan i grund och botten hjälpa oss att upptäcka en djupdimension. Det var det som Nikolaus von Flüe försökte lära oss, när han säger: ”ta ifrån mig, Herre, allt det som hindrar mig att komma till dig”.

Den tredje lilla bönen hör vi i Laudes i andra veckan på lördag. ”Vår mun, vår ande och vårt liv må alltid prisa dig, vår Herre, ty allt vad vi är, är din gåva till oss. Må allt vad vi gör bli vår gåva till dig”. Vi har redan försökt se, att det vi är, är Guds gåva till oss. Gud ger oss själva till oss. Vi skall vara oändligt tacksamma för att vi är så underbart skapade. Men då väntar Gud sig en gengåva. Kärleken är alltid genkärlek. Därför ber vi: ”Må allt vad vi gör bli vår gåva till dig”. Allt vad vi gör kan faktiskt bli vår gåva till Gud: när vi vänder ett blad, flyttar ett glas vatten eller beundrar en blomma. Allt vad vi gör kan bli vår gåva till Gud. Det behöver inte vara några storverk. Det mesta vi gör är det lilla vardagliga. Kan vi integrera det i vårt andliga liv, innebär det en oerhörd glädje och förtätning. Det betyder inte att vi hela tiden kan tänka på det. Men på ett naturligt sätt kan det bli så, att vi ser att det vi gör är vår gåva till Herren. Det gäller mitt arbete, men också min sorg, mina tårar, min ångest, allt det som vi tycker är svårt och förgäves.

Kanske inte omedelbart, men så småningom, kan vi se att också det som var svårt, oförståeligt, det som skapade konflikter och problem, får vi offra på Guds altare. Jesus har lärt oss på korset, att också smärtan, såren, det jobbiga och outhärdliga kan vi ge. Det betyder inte att det trollas bort och att det plötsligt bara blir skönt och underbart, men det får en mening. Det blir vårt sätt att bistå Jesus att frälsa världen. Den helige påven Johannes Paulus II (1920-2005) brukade, när han mötte sjuka och lidande människor, säga att de skulle ge honom sitt lidande, offra det till Gud, så att han skulle få styrka i sin tjänst för Kyrkan och världen. Ingenting behöver vara förlorat. Också det som verkar hopplöst och totalt meningslöst får vi lägga fram som vår gåva till Gud. För att kunna göra det måste vi öva upp det vardagliga givandet. Vi börjar dagen med att ge den till Gud. ”Herre, jag offerar min dag till dig. Jag ger dig den för att förhärliga dig”. Kan vi skjuta in den bönen lite då och då under dagen, blir det också naturligt för oss, när det riktigt kör ihop sig, att inte förlora hoppet och tålamodet utan ge allt till honom.

Återigen får vi återvända till grundverkligheten, att den verklighet, den miljö som är min, med mig själv, människorna omkring mig, arbete, familj, arbetslöshet, sjukdom, pension, allt det som utgör byggstenarna i min verklighet, är min miljö för att möta Gud. Det är min klostercell, mitt andaktsrum, min kyrka, där jag möter honom. Jag står hela tiden på helig mark. Jag kan möta Gud här och nu. Jag behöver inte längta någon annanstans och drömma mig bort, utan här och nu tar jag emot Guds omsorg, godhet och kärlek för att verkligen ta till

mig att han har placerat mig här. Av någon anledning vill han att jag just här skall möta honom. Och då gränsar tiden till evighet. Det är som Thérèse av Jesusbarnet skriver: ”varje ögonblick är en evighet, en evighet av himmelsk glädje, en evighet för att se Gud ansikte mot ansikte för att vara helt ett med honom”. Varje ögonblick av vårt liv är fyllt av Guds närvaro. Vi ser inte Gud med våra ögon, men i tron anar vi att han är med oss. Vi kan bli helt ett med honom här och nu. Vi måste alltid evangelisera vår vardagsverklighet och tro att vi där möter Gud.

Men vi kan vända på det och säga, att han alltid möter oss. Vi kanske inte alltid kan vara medvetna om det eller tänka på det. Det är en annan av våra svårigheter, att vi tror att bön i första hand är tankeverksamhet, att vi måste ha en mental bild av Gud. Men bönen ligger djupare, på hjärtats nivå. Där kan vi alltid erfara Guds närvaro, försyn och omsorg, ta emot och låta oss uppfyllas. Vi bad att Gud skulle fylla vår dag med sin närvaro, och vi måste själva också fyllas på. Folk säger ofta, att de känner sig så tomma. Då säger jag till dem att det är bra, för då finns det plats för Gud. Tomheten kan vi erfara på två sätt. Vi känner oss tomma på något. Men vi kan lika gärna känna oss tomma för att ta emot nåden. Vi måste tolka om känslorna till något positivt. När vi känner oss tomma eller torra, är det just för att nådens regn skall indränkta oss, för att vi skall uppfyllas med det levande vattnet.

Men det är inte alltid vi känner det så. Det är därför vi måste tolka om våra känslor. Vi kan känna oss oälskade. Det kan alla känna sig. Man känner sig inte riktigt hemma bland människor i världen, i kyrkan och överallt. Det är bara Gud som kan fylla det oändliga behovet av att vara oändligt älskad. En av våra viktigaste insikter att ta till oss är, att känslan av att inte riktigt höra hemma någonstans, att inte vara sedd och välkommen, att känna sig utanför, beror på att ingen eller inget kan fylla det allra djupaste behovet att vara oändligt älskad. Det är bara Gud som kan ge oss detta. Dessa erfarenheter kan ingen människa helt undgå. Även om man har ett bra familjeliv, arbetsliv, församlingsliv, så är det liksom inte nog. Människor, skapade varelser, kan aldrig ge oss den fulla erfarenheten av att vara oändligt älskade.

Här på jorden kommer vi alltid att känna något av det här stygnet. Vi kommer in i ett sällskap. Folk står och pratar, men ingen tycks vara intresserad av oss. De erfarenheter som vi ibland gör kan vara oerhört berikande. Först är det naturligtvis jobbigt. Det är bra om de är någorlunda hövliga och säger något vänligt. Men vissa människor har ett oerhört behov att bli uppmärksammade. Man måste hela tiden lyssna på dem. När jag kommer till en församling är det ofta ungefär samma människor som har ett oerhört behov att berätta hela sitt livs historia. Det finns människor som hela tiden känner en oändlig längtan att bli sedda, hörda, välkomnade och älskade. Men alla har vi något av detta.

Så småningom kan vi lära oss att förstå, att vår längtan är till för att vi skall öppna oss för Gud. Ingen kan fylla hans plats i vårt hjärta. Inte ens den mest älskade eller älskande make eller maka kan helt fylla det djupa behovet. Tyvärr är det många äktenskap och andra relationer i vår sekulariserade värld som går sönder, eftersom man förväntar sig den oändliga kärleken av en annan människa. Ingen kan ge det, men man kan visa vägen, vara ett tecken och leda vidare. När vi förväntar oss det oändliga av varandra, gör vi varandra en tjänst och kräver det omöjliga. Så småningom lär vi oss att hantera en sådan erfarenhet. Det kan vara till oerhörd hjälp att stå ut med både andra människor och sig själv. För många är det svåraste att stå ut med sig själv. Man skulle vilja vara någon annan. Man skulle vilja be som Teresa av Avila och man skulle vilja vara lika kärleksfull som Moder Teresa av Calcutta (1910-1997). Nu är man inte det utan en vanlig smålänning eller dalkulla, och då är det inte så lätt. Men det

jag kan, det lilla jag förmår, är också värdefullt i Guds ögon. Under en reträtt är det viktigt att öva in den verklighetsförankringen.

Det kan vara en viss frestelse att fly från verkligheten, att inte se sambandet mellan reträttens stillhet och tystnad och vardagslivets alla störningsmoment. Den indiske jesuiten Anthony de Mello (1931-1987) brukade ordna sina reträtter så, att det alltid skulle vara ett svagt trafikbrus i bakgrunden. Vi kan inte trola bort alla problem, svårigheter och konflikter bara för att vi är på reträtt. Men problemen får sin rätta plats. Det svaga bruset i bakgrunden kan inte hindra oss att öppna oss för Gud och ta emot honom. Det påminner oss om behovet av frälsning.

Skapelsen är inte fulländad i sig och vi är inte fulländade. Vi har oändlig kapacitet och potentialitet att växa, mogna och blomma. Ändå måste vi acceptera vad vi är. Den accentskillnaden är mycket viktig att ta till sig. Det betyder inte att vi är perfekta och oklanderliga, men att vi ändå är oändligt sköna av Guds skönhet. Vi bär på en värdighet som är okränkbar från vårt första ögonblick till det sista. Ingen har rätt att förtrampa eller ta ifrån oss vår värdighet. Men de oundvikliga små nålstyn vi ger varandra kan också hjälpa oss att förstå att vi behöver Guds frälsning. Vi behöver inte omedelbart känna oss förolämpade.

Johannes av Korset (1542-1591) är mycket drastisk. Det han säger kan först låta något cyniskt. Han säger att vi skall längta efter att bli föraktade. Han menar att om vi är beredda att ta emot människors ovänlighet, att de ibland av någon anledning förolämpar och kränker oss, blir det också lättare för oss att se på detta i Guds perspektiv, eftersom Gud själv när han kom till jorden blev bespottad, begabbad, förolämpad och kränkt. Det vore konstigt om inte vi som säger oss vilja tillhöra honom får erfara något av detta. Med det menar jag inte att vi skall öva upp vår förmåga att kränka varandra med näthat och annat. Det har blivit en konst att vara så oförskämd som möjligt. Vi får inte låta oss bekommas av detta. Vi katoliker har under femhundra år inte varit speciellt älskade här i Sverige. Det har lärt oss att inte ta det så hårt om folk tycker att vi är konstiga och underliga. Det finns en vishet i Johannes ord, att om vi hela tiden förväntar oss och anser oss ha rätt att människor skall vara vänliga och hövliga, resa sig i tunnelbanan, hjälpa oss med det ena eller det andra, låna oss pengar, uppskatta vår värdighet, blir livet tyngre. Det blir ändå aldrig så.

Det finns ett annat sätt som vi kan lära oss av Teresa av Avila. Hon bad under hela sitt liv för en man som hade gett henne en bägare med vatten under en av hennes resor. Minsta lilla välgärning, vänlighet, vänliga nick kan betyda mycket. I många kloster finns det äldre bröder och systrar som sitter i rullstolar. Ofta har de en vänlig utstrålning och vänlig nickning. Kan man inte göra något annat, kan man nicka lite vänligt åt människor. Det kan vara mycket uppmuntrande, också på tunnelbanan eller när folk har det jobbigt med varandra, att det finns några som nickar lite vänligt till varandra. Det behöver inte heller störa tystnaden under reträtten att nicka vänligt. Ibland är det de små obetydliga anspråkslösa gesterna av godhet som förändrar atmosfären, också på en arbetsplats. Man kan i alla fall nicka lite vänligt. Vi har en möjlighet att förstärka erfarenheten av Guds närvaro, godhet och barmhärtighet. Det är viktigare att vi själva vill förstärka den än att vi förväntar oss att andra skall göra det. Är andra sura och arga, behöver vi inte tolka det som en personlig förolämpning och kränkning. Vi behöver öva upp vårt eget tålmod både med oss själva och med andra.

Sammanfattningsvis är det viktigt att vi behåller och tar till oss den kristna grunderfarenheten som bygger på skapelsetron. Ibland i det andliga livet hoppar vi över skapelsen mycket fort för att hamna på frälsningens och helgelsens nivå. Men vi är skapade varelser, och vi måste bli kvar i skapelsen i medvetenhet om att vi alltid är skapade av Gud liksom varje annan

människa. Det betyder att varje annan människa kan hjälpa oss att bli kvar i Guds närvaro. Vissa gör det på ett mer tydligt sätt genom att ge oss något av Guds godhet. Andra tycks ta ifrån oss något av den, men då ger de oss något annat istället som de inte vet om. Konsten att tolka verkligheten ur Guds perspektiv är mycket viktig. Jag skall inte omedelbart tänka efter hur jag känner, erfar och får ut av det jag är med om. Om alla är sura på kontoret en morgon betyder det inte att jag behöver tolka det som om man tog ifrån mig Guds närvaro.

Man befriar mig kanske från min överdrivna förväntan att alltid bli vänligt bemött, uppskattad och satt på pedestal. Den kristna askesen vill hjälpa mig med det. Om det är lite oangenämt, besvärligt och jobbigt, är det mitt sätt att göra bot för egna och andras synder och att förena mig med Kristi kors. Vi behöver inte alltid hitta på konstgjorda, artificiella botgärningar utan acceptera det som sker. Det kan vara att kaffemaskinen går sönder igen. Det kan vara grannens hund som bara skäller på natten eller skorna jag köpte som skulle vara ortopediska men som klämmer mig på tårna. De irritationsmoment som ingen av oss kan undgå är vårt sätt att göra bot. Vi behöver inte alltid gissla oss eller hitta på något artificiellt. Livet rymmer oändligt många ögonblick då vi får erfara något av detta. Då blir det som Nikolaus av Flüe sade aktuellt. Gud tar ifrån mig någonting som jag ansåg mig ha rätt att få för att befria mig från mitt sätt att styra och ställa, så att jag istället formas av Guds nåd. Eller för att uttrycka det med lilla Thérèse: varje ögonblick, vad det än är, rymmer en evighet, mötet med Gud. Den evige Guden kommer till mig i den lilla blixtnabba sekunden och jag fylls av hans nåd och kärlek på djupet utan att det kanske berör tankarna eller sinnena eller känslorna. Vi ber till sist om nåden att bli kvar i vår vardags lite gråa verklighet.

Herre, Jesus Kristus, hjälp oss att inte fly från verkligheten och bli gäster hos verkligheten utan här och nu kunna ta emot dig, hur du än kommer till oss, i din härlighet och barmhärtighet eller i din korsfästa verklighet, för du är med oss här och nu och i all evighet. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Föredrag II

Vi börjar med en bön som har skrivits av kung Henrik VI av England (1421-1471)

Herre, Jesus Kristus, du som har skapat, frälst och förutbestämt mig till det jag är, du vet vad du vill göra med mig. Gör med mig efter din vilja, med barmhärtighet. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Det finns också kungar som ber. Bönen är det djupast mänskliga som finns. Men Tertullianus (ca 160-ca 225), kyrkofadern, menar att vi också kan se spår av bön i hela skapelsen. Han skriver: "Varje skapad varelse ber. Boskap och vilda djur ber och böjer sina knän, när de kommer ut ur sina stall och grottor och ser upp till himlen och ropar och lyfter upp sin ande på sitt eget sätt. Också fåglarna höjer sig och lyfter sig upp mot himlen. De öppnar sina vingar istället för händerna i korsets form och ger röst åt vad som verkar vara bön". Hela skapelsen är till för att förhärliga Gud. Varför har Gud skapat världen? Han behövde den inte, men allt skapat återspeglar hans härlighet. Det finns något som längtar tillbaka, vill upphöja och förhärliga Gud. Därför är det så viktigt för oss att bli kvar i skapelsen och låta oss få hjälp av den för att höja oss upp till Gud, se spåren, inspireras och ha den grund som själva verkligheten är för att möta den som är verklighetens ursprung och mål. Allting skulle kunna vara oss till hjälp för att möta den ständigt närvarande Guden. Vi kan se, att han handlar med oss, för oss fram till sig själv och alltid handlar, som det heter i bönen ursprungliga text: *cum misericordia*, med barmhärtighet. Gud handskas med oss milt och barmhärtigt. Även om vi

får våra törnar av livet och av varandra, får vi utgå ifrån att bakom det som är jobbigt finns en oändlig barmhärtighet och kärlek som vill ta oss i besittning.

Vi kan besvara Guds barmhärtighet genom att bejaka och ta emot Gud i vårt liv. Det ingår i vår verklighet att vi kan besvara och bejaka Guds godhet och tilltal genom vår bön. Det bygger på att vi är det vi är, att vi, som den skapade verklighet vi är, lever i relation, dialog och kommunikation med den som har skapat oss, uppehåller oss och hela tiden vill komma i kontakt med oss. Vi kan uttrycka det ännu enklare och säga, att vårt jag alltid står i relation till ett Du. Det ingår i satsen att vi är skapade till Guds avbild. Det är en treenig Gud, en Gud som lever i dialog med sig själv. I Gud själv finns det gemenskap, kärlek och relation mellan Fadern och Sonen i Anden. Det betyder att vi inte är hela i oss själva. Vi behöver alltid ett Du för att bli ett jag. Vi behöver Guds Du för att till fullo bli ett äkta jag.

Det återspeglar sig också i våra medmänniskliga relationer. Vi ser det tydligast i äktenskapets sakrament. Egentligen bygger varje mänsklig relation på ett möte mellan ett du och ett jag. Samtidigt har det blivit svårare att ta till sig detta för oss som är präglade av en långtgående individualism. Utan att vi riktigt märker det har individualismen blivit en atmosfär, där människan, i alla fall i västvärlden, sitter fast. Jaget och dess önsningar, dess oberoende och frihet har blivit viktigare än gemenskapen, viktigare än du. Men det är ingenting som av nödvändighet måste prägla oss. Eftersom vi är skapade av ett Du och för ett Du längtar vi alltid efter relation, dialog, kommunikation, både med Gud och med varandra. Det kan dock vara lite svårare för många människor i vår tid, eftersom vi är präglade av jagets centralitet. Att kunna genomskåda det är mycket viktigt, också för vårt böneliv.

Vi ber inte för oss själva, för vår egen skull, utan vi ber för att vi gläder oss över att Gud är ett Du. Relationen är viktigare än jaget. Därför kan vi aldrig riktigt fånga in bönen och göra den till något som vi kontrollerar och manipulerar. Vi ber inte i första hand för att få ut någonting av bönen själva, utan vi gör det för att vi finner glädje i den Andre. Vi tycker helt enkelt om att vara tillsammans med Gud. Vi ser honom inte och hör honom inte, men ändå tror och förstår vi, att det är i honom vi finner den fulla glädjen. Vi lever inte på egen hand utan på tu man hand.

Det kan ta tid att riktigt ta till sig mönstret att i bönen vara tillsammans med Gud, eftersom vi i mångt och mycket är präglade av en kultur där jagets oberoende är så viktigt. Man skall stå på egna ben så tidigt som möjligt. Man skall ta för sig och man skall planera för sin pension. I mycket är vi präglade av jagets egenintressen. Jag skall få ut någonting av en gudstjänst. Åker jag på en reträtt skall jag få ut någonting, annars vill jag ha pengarna tillbaka. Det mönstret kan ibland ta över i vår relation till nästan och även till Gud. Jag går då inte på en gudstjänst för att tillbe och förhärliga Gud utan för att tillfredsställa mina andliga behov, för att jag skall få ut någonting, för att det skall säga eller ge mig någonting. Först kan vi tycka att det låter sympatiskt, men ofta gör det livet tungt och svårt, för livet blir ändå aldrig precis som vi hade tänkt oss. Vi får aldrig ut precis det som vi ansåg oss ha rätt att få, vare sig vi åker på en pilgrimsresa eller en reträtt eller går i en gudstjänst. Vi får något större och något mer: Gud själv. Det är en befrielse från jagets tyranni att gå in i en djup bönedialog och relation till Gud.

I bönen är det inte vi som kontrollerar och manipulerar, utan det är vi som låter Gud behandla oss. Därför är det också så svårt att be. Det är bra när människor säger att de inte kan be. Det kan vi inte. Vi kan med möda lära oss att hantera en dator, men vi kan inte be som vi lär oss en mängd andra saker. Bönen är en form av aktivitet som övergår människans förmåga. Det är ett möte med den levande Guden. Han låter sig inte fångas in i vårt sätt att uppfatta

verkligheten, ta till oss och ta för oss, utan här måste vi släppa jagets förväntningar och låta honom hantera oss *cum misericordia*, med barmhärtighet. Vi vet inte alltid vad det innebär för oss. Ofta är det att erfara sin oförmåga och sitt beroende, att inte på det empiriska, känslomässiga eller tankemässiga planet få ut något konkret av mötet med Gud. Ofta är det att erfara sin fattigdom, oförmåga, men som nåd. Vi behöver inte alltid prestera en massa saker. Vi behöver inte alltid vara effektiva och tillgodoräkna oss en mängd resultat som det ofta är i vår värld. Vi behöver inte vara resultatnriktade och göra en konsekvensanalys av vår bön, även om vi gärna vill veta varför det är bra att be.

Att be är det bästa vi kan göra, men det kan inte bokföras och räknas. Det är helt enkelt att låta Gud vara Gud, finna vår glädje i att han är större än vi och att behaga honom. I vår tid använder vi inte så ofta uttrycket att behaga någon. Men egentligen är det något mycket vackert att behaga någon, att låta någon annan få glädja sig. Gud gläder sig över varje litet tappert försök att komma honom nära, liksom far och mor gläder sig över barnet som börjar tulta omkring. Egentligen är det samma sak i bönen värld. Vi kommer alltid att tulta omkring. Vi kan aldrig säga, att nu har vi lärt oss att be och nu har vi presterat något. Här gäller det att alltid förbli det vi är genom Guds nåd: Guds barn.

Traditionen har gett oss hjälp. Hela Bibeln är ett sätt att skildra dialogen mellan Gud och människan i otaliga varianter. Det finns en grundläggande relation mellan Gud och människan. Det tar inte ifrån oss vår mänsklighet och vår mänskliga värdighet utan det typiskt mänskliga är att be, att vända sig till Gud. Hjalmar Gullberg (1898-1961) skriver i en dikt: "Av våra handlingar är bönen renast. Vår särart blir skulpterad i dess tystnad. Se människan, ty denna gest allenast är förbehållen oss. Färdig är först vår bild i knäböjd tystnad". Bönen i dess fulla bemärkelse är alltså förbehållen oss människor. Vi kan se spår av bön i skapelsen som vi hörde hos Tertullianus. Men det djupast mänskliga och det mest unika i det mänskliga är att vi är kallade till en personlig kärleksdialog och kärleksrelation med Gud i bön.

Vi kristna har fått kärleksrelationen med Gud som en speciell nåd på ett ännu djupare plan, eftersom vi genom dopet är ett Guds tempel, där Gud själv bor. Kristen bön är alltid att be i Kristus till Fadern. Vi får ständigt be Fader vår med Jesus till Fadern. Det är Jesus som egentligen är den bedjande och vi ansluter oss till honom genom vår bön som kristna. Vi får använda Sonens bön till Fadern. Vi får ansluta oss till något som finns där. Därför är det viktigt att bli hemma i bönen värld, som visserligen övergår oss men är en ständig möjlighet, en ständig inbjudan.

Här kan två uttryck som den svenske mystikern Hjalmar Ekström (1885-1962) använder bli oss till hjälp. Han har skrivit två böcker, en som heter "Den stilla kammaren" och en som heter "Den fördolda verkstaden". Egentligen är det samma grundverklighet han vill skildra men ur lite olika perspektiv. Vi har alla en stilla kammare inom oss. Vi är ett Andens tempel genom dopet, säger Paulus. Inom oss bär vi en fullhet. Gud själv bor i oss. Djupt inom oss finns det ett heligt rum, en stilla kammare, där det alltid ber i oss. Kyrkofäderna säger att det är som om Anden ständigt ropade: "Kom till Fadern, det levande vattnet. Kom till Fadern. Ta emot hans kärlek. Låt dig älskas och bli stilla i honom". Vi har en stillhet djupt inom oss, där vi ständigt kan finna kraft. Att upptäcka att vi har den stillheten kan vara en oerhörd befrielse. Vi kanske inte blir stilla på det yttre planet. Vi kan inte alltid kontrollera tankar och känslor.

Vår samtid är specialist på att göra oss förströdda. Hela reklamen bygger på det. Allt blandas i reklamens värld och vi utsätts ofta för allt slags stimuli. Vi har ofta något att lyssna på i öronen och samtidigt en liten telefon. Det är inte lätt att samordna allt. I vår tid är man

specialist på att hindra oss att upptäcka stillheten, eftersom det hela tiden är så mycket som vi överöses med. Redan barnen blir förströdda. Ända från barnsben blir vi matade med allt slags stimuli och intryck. Då är det inte så lätt att upptäcka stillhetens värld. Det kan vara mycket svårt för människor, nästan traumatiskt att bara vara stilla. Det är ett av nutidens stora problem att många har så svårt att upptäcka välsignelsen i stillheten.

Dag Hammarskjöld (1905-1961) har skrivit: ”Förstå - genom stillhet, handla - ur stillhet, vinna - i stillhet”. För att förstå vem vi själva är, vem Gud är och vad livet går ut på behöver vi den stilla kammaren. Där kan vi finna ro i Guds närvaro. Där räcker det egentligen att bara låta sig älskas och översköljas av hans barmhärtighet. Där får vi vara vad vi är. Vi behöver inte hålla upp en fasad eller hålla uppe skenet utan får vara i stillhet. Hjalmar Ekström talar om ”den stilla kammaren där inte annat hörs än Guds andedräkt”. Ibland kan vi höra oss själva, när vi andas. En speciell erfarenhet som kan vara till hjälp är att andedräkten förenar oss med Guds andedräkt. När ingenting annat hörs, kan vi ibland också höra vår puls, vårt hjärta, vår andedräkt. Själva kroppen kan hjälpa oss att upptäcka den stilla kammaren. Samtidigt betonar Dag Hammarskjöld att det är ur stillheten som vi kan lära oss att förstå både livet och hur vi skall handla. Vi får ta emot fullheten, Guds fulla kärlek ur stillheten.

När Hjalmar Ekström talar om den fördolda verkstaden är det en annan aspekt. Ur stillheten, ur det fördolda, sker det som är stort i själva livet. Låter vi oss formas av stillheten, kan vi också bygga upp denna värld till något bättre. Vi lär oss något djupt väsentligt i stillheten som blir till nytta och glädje, inte bara för oss utan för alla. Men stillhetens främsta kännetecken är vad vi brukar kalla gratuitet, att bara vara inför Gud, inte att prestera resultat eller bli mer effektiv utan helt enkelt bara lära sig att vara den man är inför Gud, finna sin glädje i honom, som vill finna sin glädje i oss. Under en reträtt är det ett mycket lämpligt tillfälle att försöka upptäcka stillheten inom oss, eftersom det finns stillhet omkring oss. Jag har en stilla kammare inom mig.

Då får man inte bli förskräckt eller rädd om stillheten störs av ovidkommande tankar. Det kan vara problem som man lämnade på arbetsplatsen eller i familjen när man åkte iväg eller problem som väntar därhemma, när man kommer hem. Det är helt naturligt, att när man är i stillheten dyker det upp så mycket, ja, ibland smärtsamma saker som man inte har tänkt på. Det sker för att det smärtsamma skall renas i stillheten. Vi kan inte lösa alla problem. Vi kan inte komma över allt det jobbiga eller traumatiska vi har gått igenom, det vi oroas för. Men det får en helt annan karaktär om vi utifrån stillheten lugnt och stilla säger: ”sakta i backarna, nu behöver jag inte den här tanken eller det här problemet”. Faktiskt är det så, att en del saker faller på sin plats. Det är inte riktigt så jobbigt att jag för trettio år sedan fick en utskällning av konfirmationsprästen eller att pensionen verkar sjunka. Problem, svårigheter och konflikter kan få en lite annan storleksordning om vi bottnar i stillheten. Men det kan också bli tvärtom, att något vi inte riktigt vågat ta tag i dyker upp och vi får mod att göra det. Det kan vara en människa jag borde ha bett om förlåtelse eller en förmögenhet nere i Schweiz som jag inte ville skatta för. Det kanske dyker upp något jag kan göra något åt. I stillheten kan perspektivet förändras.

Men framför allt, och det är det viktiga, i stillheten lär jag mig och förstår att jag är ständigt föremål för Guds omsorg och barmhärtighet. Där förstår jag att även om jag inte är så viktig i min omgivning, är jag viktig för Gud. Han har låtit sin Son dö för min frälsnings skull. Så angelägen är han om att jag skall låta mig förvandlas av hans nåd. Mitt liv, även om det till synes inte är så viktigt och epokgörande, betyder ändå oändligt mycket för honom. Det är här den fördolda verkstaden kommer in i det fördolda livet. Jesus säger gång på gång att vi skall

be i det fördolda. Vi skall inte tänka på om det vi gör syns, märks och hörs. I det fördolda kan vi alltid stå vid Jesu sida och låta hans frälsningsverk ske.

Vi blir alltså medarbetare, inte bara åskådare till frälsningshistorien. Vårt liv är en del av Jesu sätt att frälsa världen. Vi behöver bara låta oss frälsas, helgas och förvandlas. Då bidrar vi på ett osynligt sätt till att världen kommer närmare Gud. Det kallar vi de heligas samfund, de heliga gemenskap. Det innebär att i det fördolda är vi alla genom dopet heliga. Om vi låter Jesus använda oss för sin frälsning, sker det något också i det stora, även om det inte syns och hörs.

Den stilla kammaren är samtidigt en verkstad. Också bilverkstaden kan visa oss något om hur Gud arbetar på oss. Vi behöver ibland repareras och förnyas. Maskineriet behöver oljas med Andens smörjelse. Hela tiden kan vi få näring för vårt inre liv av det vi möter utanför oss själva. Men då måste vi vara kvar i den stilla kammaren. Annars blir vi lätt irriterade på bilverkstaden eller tycker att de är oförskämda. Blir vi kvar i den stilla kammaren bekommer det oss inte så mycket att de är oförskämda och har dyra priser. Det är viktigt för oss att finna vår plats i tillvaron. Oavsett hur den yttre miljön är, har jag, som Elisabeth av Treenigheten (1880-1906) säger, en inre klostercell inom mig. Jag är alltid kvar inför Guds ansikte. Där kan jag be, inte av egen kraft. Men eftersom Gud står i dialog med mig, är det alltid bön. Bön är alltid något som sker på tu man hand. Även om jag inte kan presterar någon bön, är det bön i och med att Gud ser på mig med kärlek.

Gud är i första hand den handlande i bönen. Det glömmet vi ibland och tror att bönen i första hand är vad vi säger och gör. Nej, Gud är den handlande. Därför finns det alltid bön i oss, inte i första hand som ett resultat av vad vi åstadkommer och gör men genom Guds nåd. Det blir speciellt tydligt när vi ber tidegården. Då använder vi Guds ord och gör orden till våra. Vi får krypa in i det som han har sagt och talat till sitt folk och göra det till vårt. Gud är i första hand den som handlar, styr och frälser. Det är en oerhörd befrielse, när det går upp för oss att det är så. Ibland kan vi som goda kristna känna, att vi borde be mer och bättre och att det är vår skyldighet. Ibland hör man i predikningarna att vi måste be mer. Istället skall vi bli befriade och tänka att vi får öppna oss mer för Guds ord till oss, för Guds blick på oss.

Augustinus (354-430) har ett vackert ord som låter ännu bättre på latin: *videntem videre*, att se på den som ser på mig. Det är Gud som ser på mig, talar till mig och älskar mig. Jag låter honom se på mig och försöker besvara blicken. Jag försöker besvara och bejaka kärleken. Huvudsaken är att det är Han, Gud, som ser på mig. Jag ansluter mig till Jesus Kristus, till Sonen, som alltid överlämnar sig till Fadern. Jag låter mig överlämnas, och jag är iklädd Kristus genom mitt dop. Det betyder att jag också får ikläda mig hans inre relation till Fadern. I den kristna bönen är kärnpunkten att jag har del av Sonens relation till Fadern. Det är inte bara jag som vänder mig till Gud, utan jag gör det eftersom jag tillhör Kristus, eftersom han lever i mig. Jag får använda hans ord, hans hjärta och kärlek och säga Fader vår. När vi ber Fader vår är det i Jesus vi ber. Han har lärt oss att vi skall göra så. Han låter oss få del av sin egen relation till Fadern, eftersom vi, som kyrkofäderna säger, är söner i Sonen, *filii in Filio* på latin. Allt detta vet vi genom tron, men vi måste tillgodogöra oss det och ta till oss det. Det gör vi, när vi försöker bli kvar i stillheten. Vi behöver inte hela tiden tänka efter, men vi får falla till ro i den stilla kammaren inom oss och tro, att här får vi ständigt ny kraft och glädje, även när vi kanske inte känner det eller riktigt kan tillgodogöra oss det. Det innebär enkelt uttryckt att förflytta tyngdpunkten från jag till Du.

All kärlek bygger på att du är viktigare än jag. Men också där kan man ställa till det lite. Man gjorde för en tid sedan en seriös undersökning av alla de melodier och sånger man använt på melodifestivalerna. Ofta handlar sångerna om kärlek. Man blev mycket förvånad över att man mycket mer använde ordet jag än ordet du. Teologerna skulle säga, att här är det arvsyndens som kommer igen. Också det finaste och djupaste hos oss blir mycket lätt jagcentrerat. Även i mänsklig kärlek kan jaget bli viktigare än du-et. Så är det också i vårt förhållande till Gud. Eftersom vi är präglade av arvsyndens, kan vi också där se på Gud som en mjölkko, som Meister Eckehart (1260-1328) säger. Vi är inte intresserade av Gud för att han är Gud utan för att han ge oss mjölk, rikedomar eller andlig tröst. Det är en mycket finurlig frestelse, som vi måste vara medvetna om att vi har. Går vi till kyrkan, åker vi på reträtt eller ber till Gud, vill vi få ut något av det. Vi får förvänta oss något av Gud, men frågan är vad vi förväntar oss. Förväntar vi oss hans nåd och kärlek eller förväntar vi oss att vi skall få bättre inre *mindfulness*, att vi skall bli mer stabila och harmoniska? Det är inget fel i det, men den rena kärleken måste vara mer intresserad av Du än av jag.

Samtidigt får vi inte göra oss mer osjälviska än vi är. Den risken kan också finnas bland kristna människor. Man tänker då: jag duger ingenting till och har ingenting att komma med. Här måste vi hela tiden balansera mellan den äkta kärleken till Gud, till den andre, till du och samtidigt vara medvetna om att vi har ett värde i oss själva. Gud har skapat oss som ett mästerverk. Han vill göra något ännu bättre av oss. Men grundackordet i bönen måste alltid vara Du. Du, du, du säger Martin Buber (1878-1965). Hela den bibliska och kristna traditionen vill hjälpa oss att upptäcka, att vi får finna vår djupaste glädje i Gud, i att överlämna oss till honom, att låta honom älska, frälsa och omforma oss.

Livet i Guds närvaro innebär att det är underbarare att leva på tu man hand än bara för sig själv. I det ljuset kan vi se på hela vårt liv och på vår frälsningshistoria. Vi är skapade för relation, för dialog. Jag har aldrig hört att det första ord som barnet säger är jag. Det ligger så djupt inbäddat i oss att vi är beroende av någon annan. Barnet är helt beroende av mor och far. Så småningom måste barnet växa upp och stå på egna ben. Då är faran att man släpper allt beroende. Det finns ett osunt beroende, men det finns också ett sunt beroende av Gud och andra människor.

Idealet är inte att vi helt skall stå på egna ben, klara allt på egen hand och alltid vara den som bär upp allt. Den risken finns i vår tid, när så många människor lever ensamma. I början kanske det är roligt och fint, men till slut när man hamnar ensam på långvården är det inte så roligt. Det ödet drabbar väldigt många människor. Även de som har barn och anhöriga blir ofta ensamma. Jag talade med någon som såg som sin uppgift att besöka sin ex-make. De hade gått skilda vägar, men när ex-maken började tackla av och ingen annan brydde sig om honom, beslöt denna kvinna att ägna all sin lediga tid åt honom. Även om det var på Stockholms kanske bäst renommerade ålderdomshem, hade de andra patienterna nästan aldrig något besök. När kvinnan skulle gå med ex-maken i rullstol, var det nästan alltid någon som längtansfullt sade: kan du ta med mig också. Varje civilisation bedöms efter hur man tar hand om de svagaste och mest bortglömda. Då måste vi fråga oss hur det kommer sig att så många gamla blir övergivna. Många gamla svenskar stannar kvar i invandrargettona, för där är de ofta mer omhändertagna av grannarna som tittar till dem än i andra områden. Vi måste ibland fråga oss, hur det kommer sig att det individualistiska oberoendet har gått så långt, att många människor inte har något besök när livet börjar ta slut.

Men det finns också här ljuspunkter. Den förre lutherske biskopen Caroline Krook berättade, att hon gick och besökte en släkting på ett ålderdomshem på den tid då man delade rum. Så

dog släktingen. Men i hennes rum fanns det också en annan dam. Caroline Krook fortsatte att besöka damen, som var en levande illustration av den stilla kammaren. Det finns vissa människor som kan utstråla stillhet, godhet och saktmod. Caroline Krook frågade den äldre damen hur det kom sig att hon som aldrig fick något besök ändå hade denna utstrålning av frid och stillhet. Då tog damen upp ett lite tummat foto av en av Moder Teresas systrar. Damen var en medarbetare till dessa systrar. De blir alltid adopterade av någon gammal och sjuk människa, som offerar sin ensamhet och sitt lidande för en syster som är ute på fältet och tar hand om de fattigaste och mest utblottade. Den äldre damen såg sin djupa mening i att ge sitt lidande för denna syster.

Även den som till synes är helt övergiven, kan i bönen finna en djupare mening. Gud överger oss aldrig. Hur mycket människor än sviker oss, är han alltid där. Ibland säger man lite halvt på skämt, att den enda inskränkningen i Guds allmakt är att han inte kan överge och svika. Vi kan göra det på löpande band, men han kan inte det, eftersom han är själva barmhärtigheten. När det går upp för oss kan vi också stå ut med svek och övergivenhet. I Sankta Monikas (322-387) bönegemenskap, som uppstod i Västerås, var det många äldre kvinnor, ofta invandrarkvinnor, som hade sett hur deras barn hade övergivit Gud och Kyrkan och sörjde över det. Istället för att fastna i bitterhet och självanklagelser, såg de det som en inbjudan att liksom den heliga Monika be och offra sina svårigheter och lidanden för sina barn och alla andra som vände Gud ryggen. Monika hjälpte genom sina böner och tårar till att omvända sin son Augustinus.

Även det svåra och jobbiga kan bli en anledning till att vi ger oss djupare till Gud i bön istället för att fastna i bitterhet, gnäll och missnöje. Någon har sagt att konsumismen är en ideologi som skapar ett konstant missnöje. Konsumismen går ut på att vi skall konsumera mer. Det skall ständigt finnas en vara som lockar oss ännu mer. Om jag har sparat till en fin apparat och äntligen fått den, finns det något ännu bättre på Media Markt. Apparaten du har kommer du snart att tröttna på. Det kan vara en önskan att få en ny bil eller ett nytt resmål. Nu har kungen varit i Bhutan och då måste jag också åka dit. Så börjar man känna missnöje. Konsumismen väcker oss ständigt att inte vara förnöjsamma. Man får inte vara förnöjsam, utan man skall vara kritiskt tänkande, missnöjd och ständigt vilja ha något annat och bättre.

Det gäller då att förvandla missnöjet till något positivt och säga: ja. Herre, jag längtar efter ännu mer av din kärlek. Det är det enda jag begär. Jag får hitta ett heligt missnöje. Jag skall inte gräma mig men sträcka mig mot det som är större och högre och längta ännu mer att Gud vill komma mig ännu närmare. Det har vi rätt till, för Gud vill fylla oss mer och mer. Ju mer vi känner vår tomhet och torka är det ett uttryck för vår längtan efter att komma Gud närmare och att han skall betyda ännu mer för oss. Istället för att gnälla får vi ge oss till Gud på ett ännu djupare plan.

”Gör med mig vad du vill. Låt det ske med mig efter ditt ord” får vi be. Marias bön vid bebådelsen är ett botemedel mot gnällets och missnöjets frestelse. ”Herre, kom mig ännu närmare. Gör med mig allt vad du vill”. Det gäller att ständigt se på livet i Guds perspektiv, att flytta tyngdpunkten från jag till Du. Vi kan uttrycka det på många olika sätt, men det är oerhört befriande i vårt liv som kristna att vi ständigt får gå ut ur jagets trånga värld och in i Guds, i Du-ets, stora värld. Då kan vi hantera alla de svårigheter som dyker upp under vårt liv. Då ser vi på det svåra ur hans perspektiv. Vi är inte begränsade till vår egen lilla värld, våra känslor, begär, behov och besvikelser, vårt missnöje, utan det är en oändligt vid värld där vi får träda in. Det är både en stilla kammare djupt inom oss och Guds oerhört vida värld som möts för oss. Då kan det vara bra att ta till oss den heliga Birgittas (1303-1373) ord: ”Jag vill

inte använda minsta lilla stund till annat än Guds ära”. Vi får förhårliga Gud. Liturgins stora uppgift är också vår livsluft: vi får förhårliga, behaga Gud genom det vi är och gör, vare sig vi sitter och dricker kaffe, arbetar i trädgården eller har ett jobbigt telefonsamtal. I allt kan vi försöka förhårliga och behaga Gud, ge honom ära, förflytta tyngdpunkten från vårt jag till Du. Du, Herre, är med mig i detta. Du hjälper mig att hantera den här situationen. Du ger mig ny kraft. Du är med mig.

Vi skulle kunna sammanfatta allt detta med det lilla ordet Du. Det kan hjälpa oss att förenkla vårt liv, det andliga livet. Jag kan tänka efter hur många gånger jag använder ordet Du och hur många gånger ordet jag. Det förändrar också vår relation till andra människor. Det förändrar hela livet, när vi börjar bli mer du-sägande än jag-sägande, när du är viktigare än jag. Det tar inte ifrån jaget något utan berikar jaget. När vi verkligen möter någon på djupet och finner vår glädje i någon annan, påverkar det oss på ett helt annat sätt än om vi hela tiden ser på oss själva i spegeln. Vi blir mer och mer jag genom ett du. Vi lever inte i en bubbla, i en ständig kuvös, utan genom att möta andra du blir vi ett jag. Allra djupast är mötet med Guds Du, som gör att jag blir det jag som är kallad till evig härlighet, att dela Guds natur, Guds härlighet i all evighet. Det får vi ta ut i förskott i bönen, eftersom bönen är att här i tiden pröva på evigheten. Allra tydligast blir det i eukaristin, i mässan, där vi får en försmak av den himmelska bröllopsmåltiden. Men egentligen är varje böneögonblick att tjuvstarta evigheten, att tjuvtitta in i evigheten. Vi behöver inte skämmas över att vi får tjuvtitta och tjuvstarta. Det är oss väl unt. Jesus själv vill öppna evigheten på glänt för oss. Under reträtten kan man med gott samvete tjuvtitta och tjuvstarta.

Herre, Jesus Kristus, du är allt för oss. Hjälp oss att finna vår glädje i att få vara till för din skull. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Föredrag III

Vi börjar med en bön av den tyske jesuiten Erich Przywara (1889-1972).

Herre, även om ångesten bränner oss, även om fegheten svider i oss, så bönfaller vi dig. Lyssna inte till vår ångest. Lyssna inte till vår feghet. Tag oss med hela vårt väsen. Tag oss med kött och blod. Tag oss med kropp och själ. Tag oss med hjärta och ande. Tag allt vad vi är och har in i din heliga orkan för att det skall bli oss givet att få utandas, att få utgjuta, att få upptända din heliga kärlek. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

När vi talar om Guds närvaro måste vi komma ihåg, att det är något som vill förvandla oss, något som vill göra oss alltmer lika Kristus så att hans kärlek brinner i oss och vi sprider den i Andens kraft. Att vara kristen är alltid att förvandlas, frälsas, helgas, rättfärdiggöras och gudomliggöras. Traditionen har många ord för att uttrycka det som denna bön vill säga oss: att vi hela tiden är formade av Gud. Gud är krukmakaren som vill forma om oss till något ännu vackrare. Genom skapelsen har vi fått oändligt mycket, men det räcker inte. Gud vill bli människa med oss, för att frälsa oss och heliggöra oss i Andens kraft. Det är en ständig process som pågår inom oss. Ibland är vi inte riktigt medvetna om att hela vårt liv uttrycker att Gud vill göra oss ännu mer uppfyllda av sin nåd, så att vi kan upptända och sprida hans kärlek och barmhärtighet i världen. Det kan vara på olika sätt. Det kan vara helt i det fördolda som för eremiten, som i stillhet bär fram hela världen. Det kan vara i ett yrke, i ett kloster eller i ett snabbköp.

Underbart är att Gud överallt behöver människor som låter sig upptändas och förvandlas. Det är viktigt att vi är medvetna om att det är där jag är och lever, i den miljö och omgivning där jag är satt att leva och verka, som jag tar emot Guds nåd och lever av hans närvaro. Broder Wilfrid Stinissen (1927-2013) sade att ordet förvandling är så typiskt för den katolska synen, egentligen inte bara för människan utan för hela existensen. Gud vill förvandla oss. Han vill heliggöra oss. Därför sänder han oss sin Son, Kristus, grundar sin Kyrka och samlar sitt heliga folk, för att vi av nåd skall bli något ännu vackrare till hans ära och till världens frälsning.

Därför är det viktigt att se på vårt liv som frälsningshistoria. När vi hör ordet frälsningshistoria tänker vi kanske på det vi läser i Bibeln, hur Gud leder sitt folk, hur han blir människa i detta folk. Men frälsningshistorien fortsätter i varje människas liv, i Kyrkans liv, i världens liv. Vi får försöka förstå att Gud arbetar hela tiden med oss, både utifrån och inifrån. Vi skall nu se på en aspekt vi redan börjat se lite på. Guds närvaro är också i-varo, ett ord som inte finns på svenska. Det är ett mycket viktigt begrepp för att förstå hur Gud är närvarande. Vi har talat om skapelsen, där allt vittnar om honom. Men när Gud blir människa träder han in i världen. Han är inte bara närvarande utan i-varande i världen genom Jesus Kristus. När Jesus Kristus återvänder till sin Fader, sänder han Anden som skall bo i oss som i sitt eget hem.

Vi är Andens tempel. Därför måste vi ibland fråga oss själva det som Paulus skriver till korinthierna: ”Förstår ni inte att ni är Guds tempel och att Guds Ande bor i er?” (1 Kor 3:16). Nej, det förstår vi inte, men vi kan växa in i förståelsen av att vi genom dopet verkligen är Guds tempel, att Guds Ande bor i oss som i sitt eget hem, att han är hemmastadd i oss. Då får vi en helt annan syn, både på oss själva och på vår nästa. Den som sitter bredvid mig i kyrkan är ett Guds tempel. När det går upp för oss, att vi har fått denna värdighet genom dopets sakrament, förändras och förvandlas mycket av vår tillvaro. Denna värdighet delar vi med alla döpta. Därför måste ekumeniken alltid vila på dopets grund. Vi glömmer ibland bort att vi har en gemensam grund i dopets nåd. Teologiskt uttrycker man det på ett lite stelbent sätt. Men det är vår uppgift att förvandla stelbenta, dogmatiska formler till något som sjuder av liv. Vi talar om den allraheligaste Treenighetens inneboende genom den heliggörande nåden i den döpta själen. Det är meningen med vårt liv. Den treenige Guden vill bo i oss. Vi är ett tempel. Den nåden får vi genom dopets sakrament.

Det är inte bara en statisk närvaro, utan det är en förvandlande närvaro. Przywara antydde i sin bön att Guds närvaro yttrar sig ibland som en slags ångest, feghet och oro. Vi kan inte slå oss till ro med att vara medelmåttiga nollor eller mähän. Gud vill göra något mer, så att vi brinner av hans kärlek. Därför är det viktigt att tolka livet utifrån denna verklighet. Det som möter mig, passerar genom min själ, mitt huvud, händelser, möten och människor, har en djupare betydelse i att öppna mig för Guds inneboende verklighet och nåd.

Själva börens källa är att i oss lever Treenigheten och de tre personernas inre dialog pågår i oss. När vi ber får vi ansluta oss till Sonens bön till Fadern och säga Fader vår. Det ekar ständigt inom oss. Det pågår en inre liturgi i oss. Därför kan vi alltid ansluta oss till den djupa verklighet som vi bär med oss inom oss. Hela den kristna traditionen försöker förklara det som egentligen är oförklarligt. Det övergår vårt förstånd att vi har fått något så stort. En som har försökt är Teresa av Avila, som förklarades vara kyrkolärare. Den som är kyrkolärare har något av allmän betydelse att säga till alla. Hon skriver: ”Låt oss nu först göra klart för oss att vi inom oss har ett slott av oerhört värde. I detta slott bor den store Konung, som har värdigats bli er Fader och som sitter på en tron av oskattbart värde, ert hjärta. Låt oss inte gå omkring och tro att vi är tomma i vårt inre. Gud give, att det endast är kvinnor som faller i en dylik tanklöshet”.

Det är nog många fler män som faller i den tanklösheten! Teresa vill säga, att vi har en inre borg, ett inre slott, ett inre heligt rum, det som Hjalmar Ekström kallade den stilla kammaren inom oss. Vi är inte tomma och ihåliga, utan det finns en tron av oskattbart värde: vårt hjärta, där Gud bor, den inre borgen, personkärnan. Inifrån verkar Gud ständigt för att upptända sin nåd och kärlek och förvandla oss. Därför är det viktigt att knyta det inre till det yttre. Det yttre jag är med om måste stå i överensstämmelse med det inre, så att jag kan tillgodogöra mig detta för att växa i Guds nåd och kärlek. Jesus talar om hur vi skall göra om någon slår oss på ena kinden. Då vill den gamla människan slå tillbaka, medan den nya människan säger: ”tack gode Gud för att jag har två kinder. Då kan jag ju få ett slag på den också och bli dig ännu mer lik”. Men det sker ofta inte automatiskt utan den gamla människan eller Pavlovs hund reagerar på ett annat sätt. Hela livet måste vi kämpa med att den gamla människan har svårt att hantera vissa saker. Det behöver inte vara bara när man slår oss utan också när någon är vänlig.

En gång när jag åkte tunnelbana var det en ung kille som erbjöd sin plats till en dam som inte var särskilt gammal. Hon blev då lite förnärad. Också när folk är vänliga kan vi reagera och tro att det finns några baktankar. Vi kan reagera olika på yttre stimuli. Därför är det viktigt att vi reagerar utifrån den nya människan, Andens röst inom oss, samvetet, eftersom Gud sakta men säkert vill putsa av oss alla skavanker och göra oss ännu vackrare, ännu mer uppfyllda av sin nåd och kärlek. Då får vi också en annan toleransnivå för andra människors klavertramp och örfilar. Det är gammal klostervisdom att Gud i sin barmhärtighet ofta i samma kloster placerar någon som har en förunderlig förmåga att göra livet surt för oss. Bara genom vår karaktär och vårt temperament kan vi gå varandra på nerverna. I varje familj, skolklass, klostergemenskap, arbetsplats faller vi människor inte omedelbart varandra om halsen och gillar varandra på djupet, utan det blir ofta små slitningar i alla mänskliga relationer. Det märkliga är att de flesta våldsbrott sker mellan människor som står varandra nära. Det belyser arvsyndens och den gamla människans seghet, som inte ger plats för den nya människa som Gud ständigt låter växa fram i oss, om vi vill samverka och vara närvarande för honom. Vi kanske hellre vill titta på action som skakar om oss eller hålla på med dataspel. Om det är dataspel som är vår andliga näring kan vi inte riktigt upptäcka den inre kraftkällan inom oss. Det vi ser finns kvar på näthinnan. Det vi läser tränger sig in. Att hantera den yttre verkligheten utifrån den inre är en av de viktigaste saker vi måste lära oss. I skolan är det ingen som har talat om för oss, att vi måste sortera intrycken och reagera utifrån den inre kraftkälla som vi bär med oss.

Guds närvaro är alltså också en i-varo. Gud är inte så långt borta som vi tror. Vägen till honom är närmare än till oss själva. Gud är oss närmare än vi är oss själva. Det är därför vi ibland tycker att han är frånvarande. Det är som när vi har handen för ögat. Då ser vi inte handen. Vi ser bara något mörkt. Gud är så nära. Oftast erfar vi honom som frånvarande. Den kristna mystiken har på alla sätt försökt hjälpa oss att förstå, att det vi tycker tyda på Guds frånvaro är bara hans sätt att fördjupa sin relation till oss. Har vi ett stadigt grepp om tolkningsnyckeln, att Gud alltid är närvarande med sin nåd och sin kärlek, vad som än händer, vad folk än säger, blir det oändligt mycket lättare att också tolka det som först tycks tyda på Guds frånvaro eller vrede. Då förstår vi att det jobbiga bara är Guds sätt att ta ett litet extra hyveltag för att slipa av oss något av vår självcentrering eller självhävdelse, även om vi tycker att det är lite hårdhänt, för vi är ju satta i en värld där det finns en autonomi och människor har fri vilja.

Inte alla människor vill samverka med Gud till det bästa. Även de som vill det bästa gör ibland det sämsta. Även när vi vill så väl, kan det bli så galet. De flesta som sårar oss har inte suttit i timmar för att planera att göra något illa mot oss, utan de har ont i huvudet, magproblem eller psykiska problem och säger då något dumt. Sedan kan vi sitta i timmar och älta det vi varit med om, om vi inte kan säga: ja, Herre, nu var det du som behövde hyvla av mig lite. Det ligger inte för oss att omedelbart tänka så, utan vi tolkar utifrån den gamla människans sätt och tror att andra har illasinnade planer. Sedan kan det hända att de hade detta, men jag kan avvärja dem, om jag lugnt och stilla säger, att det inte var roligt vad jag fick höra på jobbet i, dag, men det skall inte behöva fördärva mitt liv i trettio år. Det räcker med tre minuter. Det låter lite för lätt och det går inte riktigt så, utan det kan sitta som en liten tagg där, men vi behöver inte vårda taggen eller såret. Men det är lättare sagt än gjort.

Det är så vårt liv är. Vi lär oss. Vi glömmet. Man frågade ökenfäderna vad de gjorde i öknen. De svarade: vi reser oss och vi faller. Vi faller och vi reser oss. Likadant är det när folk besöker karmelitnunnorna och frågar vad de gör i klostret hela dagarna. De gör ingenting. De bara är där till Guds ära. Naturligtvis städar de, lagar mat, skriver brev och svarar i telefon, men grundsysselsättningen är att ta emot Guds nåd och kärlek i vilket paket det än kommer.

Återigen, det är lätt att säga så, men när det väl kommer till kritan vet vi hur svårt det kan vara, speciellt om det är någon som vi älskar och uppskattar som plötsligt visar en sida som vi inte känner till. I vår tid är det svårt att bygga upp djupgående relationer, eftersom man förväntar sig så mycket av andra och så lite av sig själv. Vi är präglade av det individualistiska mönstret, som innebär att vi har rätt att ta för oss. Räcker inte kakan till för alla, blir det jobbigare och svårt i de relationer vi försöker bygga upp.

Vårt inre liv är alltid beroende av vårt yttre liv. Det glömmet vi ibland. Om vi hela veckan bara är upptagna av det yttre och håller på med våra maskiner och apparater och plötsligt kommer till kyrkan, kan vi inte omedelbart känna den inre friden. Då snurrar det runt i hela huvudet, om vi inte har sysslat med det inre livet under resten av veckan. Då blir det inte omedelbart stilla inom oss. Likadant är det om vi åker på reträtt och inte är riktigt förberedda. Då dyker alla problem upp. Det händer ju inte så mycket på en reträtt. Då dyker det upp gamla minnen och planer som aldrig gick i uppfyllelse. Vi får då sortera ut detta och försöka se på det i Guds ljus.

Därför är det så viktigt att regelbundet vårda den inre, fördolda människan. Här har Petrus i sitt första brev (1 Pet 3: 4) en mycket vacker text. Han talar om ”den inre, dolda människan med sitt oförgängliga smycke, ett milt och stilla sinnelag”. Så heter det i Bibel 2000. I 1917 års Bibel låter det kanske ännu vackrare: ”hjärtats fördolda människa, smyckad med den saktmodiga och stilla andens oförgängliga väsende”. Den dolda, smyckade människan har vi inom oss och det låter fint. Men vårdar vi det här smycket och är medvetna om att vi har det saktmodiga och stilla oförgängliga väsendet inom oss? Då kan vi alltid ta emot Guds kärlek, förvandlas av den och använda den när stormarna bryter loss, arbetslivet går på högvarv, konflikterna tornar upp sig eller det inte händer någonting alls. Ibland kan det vara det svåraste för oss, när ingenting händer. Ibland säger någon som kommer till biktstolen: jag lever ständigt i mitt hem och träffar ingen, så jag har inget tillfälle att synda. Men då behöver man inte komma till bikt, om man inte har några synder att bekänna!

Hur vårt liv än gestaltar sig på det yttre planet, är det beroende av den inre människans sätt att hantera livet. Det första är att säga ja till Gud. Ja, Herre, du har placerat mig här med de begränsningar eller de svårigheter jag har men också med de nådegåvor som detta innebär.

Och det är här jag får möta dig. Det är här du lever i mig, talar till mig genom ditt heliga ord och sakramenten men också genom min nästa och det som händer mig. Allt det som sker på den yttre scenen måste tas emot av den inre människan, så att jag kan tolka verkligheten utifrån din frälsande nåd. Vi kan tala om en inre liturgi inom oss, där vi hela tiden står inför Gud eller låter oss ses av Gud. Ibland kan det vara lättare att använda det språket. Gud ser ständigt med omsorg och kärlek på mig och ingjuter så sin nåd och kärlek i mig.

Blicken är så viktig i evangeliet. Vi behöver bara tänka på Jesu blick. Han ser en tulltjänsteman. På den tiden var det inte något hedervärt yrke utan ett avskytt släkte, som var kollaboratörer. Men Jesus såg det inre, en vanlig människa som längtade efter nåd och förlåtelse, något som de flesta faktiskt gör. Denna blick såg det djupaste. Så ser Jesus också på oss. Vi kanske inte är tulltjänstemän eller direkt avskydda, men vi är vanliga, bräckliga, små människor med våra dåliga sidor, som vi helst inte vill visa upp. Men Jesus älskar oss ändå. De dåliga sidorna, synden, självisheten, den ingrodda självhävdelsen, har han kommit för att ta ifrån oss. Han ser på oss med en blick som kan förvandla, förlåta och försona. Om vi så småningom blir mer och mer medvetna om att Jesus ser på oss på detta sätt, vill vi också motsvara hans förväntningar.

Något liknande kan vi möta hos vissa människor som har en förmåga att älska oss genom sin blick. Bara genom att se på oss, förstår vi att de vill oss väl, älskar oss och ser något gott i oss. All pedagogik bygger på det. Om en lärare bara ser en massa värstingar, knarkare och odågor, blir eleverna kanske sådana. Men en lärare, som ser det sårade, det som behöver helas och som längtar efter kärlek och förståelse, kan också locka fram det bästa. Jag talade en gång med en lärarinna som hade varit på Värner Rydénsskolan i Rosengård, som ansågs vara den värsta skolan i Malmö. Hon sade att det var underbara elever och att hon aldrig hade mött något liknande. Det finns människor som har en förmåga att locka fram det djupaste och finaste i en människa, som har betraktats som avskum. Det är därför det är så fruktbart apostolat för våra präster i fängelserna. Det är ofta mycket lättare att tala om Gud på fängelset, där det finns en öppenhet och törst, än i församlingen. Allt går ut på hur vi ser på varandra, om vi ser varandra som bröder och systrar eller som konkurrenter och besvärliga.

Gud ser på det djupaste och det finaste inom oss. Då får vi försöka besvara den kärleksfulla blicken. Det övar vi upp när vi har tillbedjan av det allra heligaste Sakramentet. När vi ser på Jesus närvarande i hostian, möter vi hans blick på ett mycket tydligt sätt. Vi kan blunda också och försöka göra oss en bild. Men när vi speglar oss i Kristus i det allra heligaste Sakramentet, är det nästan oundvikligt så, att vi försöker besvara hans kärleksblick och visa tillbedjan med våra ögon. Tankarna kanske inte alltid hänger med. I vår kultur tror vi att bön i första hand är tankar. Därför blir vi så bedrövade när vi inte kan koncentrera oss. Men bön är mer kärlek än koncentrationsförmåga. Många österländska meditationsmetoder kan lära oss koncentration, men det betyder inte att det blir kristen bön. Bön är alltid ett möte med Gud. Ibland är det just vår oförmåga att hålla samman tankarna som får oss att växa i ödmjukhet och totalt beroende av Kristus. Vi kan använda också vår kropp och våra ögon genom att se på Jesus. Vi kan se på en ikon. Vi kan titta på den allra heligaste Treenigheten. Vi kan titta på Maria och vi kan titta på varandra.

Vi kan tillbe Gud i varandra, säger den snart helgonförklarade Elisabeth av Treenigheten. Det meddelas från Rom, att man snart beräknar att kunna publicera datum för helgonförklaring. Elisabeth hade en syster som hade ett problem som många människor har. Egentligen hade systemen ingenting att klaga över. Hon hade två små underbara flickor, som hon skulle ta hand om. Men hon sade, att hon inte kunde koncentrera sig, eftersom hon hela tiden måste pyssla

med sina gullungar. Hur skulle hon då kunna leva i bön som sin syster som levde i kloster? Då skrev Elisabeth att hon kunde tillbe Gud i sina barn som var levande tempel åt Gud. Det kan falla sig lätt om det är några snälla gullungar, men är det obehagliga människor är det lite svårare att tillbe Gud i dem. Att göra det är mycket effektivt. Det bryter ner något av vår bitterhet, om vi kan tillbe Gud i en människa vi har det jobbigt med, men lättköpt och lättsmält är det inte.

Vi kan alltså tillbe Gud med våra ögon. Det gör vi när vi är ute i naturen och ser skönheten som genomskinlig. Det är typiskt för vårt nordiska kynne att vi har lättare att se Gud i naturen än i våra medmänniskor. Men vi kan öva upp det andra sättet också. I Sydeuropa har de svårt att förstå vår kärlek till naturen. Däremot har de lättare att se Gud på piazzan och playan än vi har. De ser Guds närvaro i människor. Vi kan lära av varandra. Vi har alla våra nådegåvor. Det är oerhört befriande när det går upp för oss att vi kan möta Gud på så många olika sätt, bara genom att se och höra. Vi hör Guds ord i kyrkan. Även när vi hör nyheterna, kan vi höra att Gud talar till oss och be för de människor som plågas i Syrien. Vi kan möta Gud med våra händer i vårt arbete. När vi manglar, manglar vi fram den nya människan till Guds ära. När vi hugger ved och när vi knådar degen, kan vi förhärliga Gud.

Bönen är alltså inte bara något som sker i kyrkans stillhet, utan det är en ständigt pågående vågrörelse, där vi ansluter oss till Sonen som ber till Fadern. Allt det vi är med om kan förädlas av vår bönerelation till Gud. Gud försvinner inte bara för att vi inte tänker på honom. Gud är inte i första hand en tänkt Gud utan en närvarande Gud. Hela vår verklighet är sakramental. Allt pekar tillbaka till Gud.

Det synliga talar om det osynliga och förmedlar Guds nåd. Därför talar vi om en inkarnatorisk realism. Gud har verkligen blivit människa i denna värld. Han har grundat sin Kyrka och gett oss sitt ord och sina sakrament. Det präglar hela vår existens att allting kan peka tillbaka på Gud. Allt kommer från honom och allt återvänder till honom. Ingenting behöver skymma honom, inte ens vårt medvetna nej till Gud. Det ser vi i bikten. När vi kommer till bikt skall vi inte tala om hur bra vi är. Vissa missförstår det och talar gärna om andras fel och brister. Men det är inte det som är meningen, utan det som har varit vårt nej till Gud förvandlas där till ett ja. Det som var synd blir genom nåden, förlåtelsen, till ett ja, till nåd. Det är svårt för oss att förstå förlåtelsens genomgripande betydelse. Ingenting behöver gå förlorat för Guds rike. Den förlåtna synden blir en offergåva. Det ser vi på korset. Världens största förbrytelse blir världens största nåd, Kristi försoningsoffer på korset. Allt detta kommer oss till del när vi tar emot Guds förlåtelse, även om vi aldrig kan fatta det rent logiskt. Även någon som har begått en fruktansvärd förbrytelse kan låta sig förvandlas av Guds nåd. För oss är det obegripligt. Om Guds nåd kan förvandla rövaren vid Jesu sida och människor som bär stora, stora förbrytelser på sitt samvete, kan Gud också förlåta oss alla.

Det finns i vårt nordiska kynne också en viss oförståelse av förlåtelse. Det yttrar sig ofta i det man kallar skuldkänslor. Det är en stor skillnad mellan skuld och skuldkänsla. En skuld kan förlåtas och försonas genom Guds nåd. Men skuldkänslor är något vagt, som förgiftar atmosfären inombords. Det tragiska är att så många människor har fastnat i skuldkänslor. Det är inte lätt att befria dem från det, förrän de upptäcker att detta är en skuld som kan förlåtas. Det kan vara människor som kanske inte har haft en kristen syn och har gjort abort. Efter trettio år kan de känna en skuldkänsla, som först kan avlägsnas när man gör det till en skuld som blir förlåten. Det är ofta svårt för människor att lära sig att bikta, eftersom man måste vara konkret i bikten. Vi hade en gammal jesuit, en av de klassiska konvertitmakarna. Till honom kom folk och biktade sig. Om någon sade sig ha varit självisk sade han: ”ut ur

biktstolen, det är jag också”. Vi har svårt att sätta ord på våra synder och vill gärna att det skall vara lite vagt. ”Jag är som alla andra och har gjort något dumt. Jag är självisk och självupptagen”. Men sätt ord på det, sade prästen. ”Vad menas med att du är självupptagen”? ”Ja, jag besöker inte mina släktingar på långvården”. ”Men gör då det, så blir du av med detta”.

Det är viktigt att vi låter Gud förvandla oss genom sin nåd, att vi hela tiden låter hans kärlek verka och ta ifrån oss vår självupptagenhet och inkräkthet i oss själva. Det är ofta ett mödosamt arbete, och vi erfar det ofta bakifrån genom att det svider i oss av feighet och ångest eller av att människor är dumma och besvärliga. Att stå ut med den verklighet vi lever i med all dess bristfällighet och att stå ut med oss själva kan ibland vara det svåraste för oss. Vi får stå ut med våra karaktärsfel, ett hetsigt temperament eller ett allt för stilla temperament som aldrig säger ifrån eller att vi bär på traumata från barndomen eller ingrodda sår och att vi aldrig fick den kärlek som vi ville ha.

Jag är jag, och det är där Gud verkar. Gud förvandlar mig inte till en annan människa, men han lär mig att också se på mig själv med barmhärtighet, att jag kanske inte klarar av alla situationer riktigt, att jag gör mina små misstag, men att jag ännu mer litar på Gud. Här har Thérèse av Jesusbarnet gett oss en mycket vacker bild. Hon talar om det lilla barnet, som håller på att lära sig gå och som skall gå upp för trappan. Barnet försöker och sätter sin fot på första trappsteget men glider ner och försöker igen. Det kan tyckas lite hopplöst, eftersom barnet inte kommer någonväg. Men längst upp står far eller mor och barnet vet att det kommer att lyftas upp. Ändå måste det försöka att gå. Det är egentligen så vårt liv är. Vi försöker att gå i Jesu fotspår. Vi kommer ibland en liten bit, men så rutschar vi ner igen. Vi försöker och börjar om. Det kan tyckas lite utsiktslöst, om vi inte visste att det finns starka fadersarmar, Guds faderliga och moderliga barmhärtighet, som lyfter oss upp bara vi gör våra små, tappra försök. Till sist märker vi att vi ändå kommer en liten bit, inte så mycket att vi kan yvas, känna oss högmodiga, men vissa saker övervinner vi och klarar av med Guds nåd.

Det handlar om att ha mer tillit till Guds nåd, Guds kärlek än till egen prestationsförmåga och samtidigt att försöka. Den schweiziske mystikern Adrienne von Speyr (1902-1967) säger, att det kristna livet egentligen bara är att försöka. Vi skall försöka efterfölja Jesus och leva av evangeliet. Vi skall försöka be, älska vår nästa och försöka älska oss själva för att kunna älska vår nästa. Vi kan tycka att det låter lite magert. Vi skulle gärna vilja visa på oändliga prestationer och hjältemodiga dåd till Guds ära. Men kanske det bara är att i trettio år koka kyrkkaffe. I Helsingborg hade vi en dam som kallades Sankta Zoega. Hon hade ingen självprestige. En gång när kyrkoherdens hund hoppade upp på henne föll hennes peruk av. Hon tog det med jämnmod. Livet rymmer så oerhört mycket som vi aldrig hade kunnat tänka oss. Det gäller att se på det med Guds ögon och med Guds överseende kärlek till oss. Då kan vi också stå ut med små eller större malörer.

Vi måste vi komma ihåg att vi har hjärtats fördolda människa, det smycke, den värdighet, där vi är oändligt älskade som vi är, där vi har ständig tillgång till Sonens bön och kärlek till Fadern, där den Helige Ande ständigt med sin sakta susning styrker och hjälper oss, där vi redan nu smakar något av evighetens härlighet mitt i tidens växlingar, mitt i detta virrvarr, denna labyrint och denna värld, där vi ibland tycker att vi är i tåredalen eller jämmerdalen. Vi är inte bara här i jämmerdalen, utan vi har också fått in en liten fot i evigheten. Det ser vi i mässan, i eukaristin, när vi ber eller när vi bara betraktar en fjäril som sakta flyger över blommorna. Här är det lite olika, men alla har vi förmågan att redan nu ta ut något av evigheten i förskott.

Den kristna traditionen vill hjälpa oss med att redan nu leva av Guds närvaro eller som den franske jesuiten Jean-Pierre de Caussade (1675-1751) sade, att "leva av det nuvarande ögonblickets sakrament", att nu ta ut evigheten i förskott, att nu upptäcka Gud i vårt liv, att nu låta oss ses av hans kärleksfulla blick. Oberoende av hur nuet känns, märks, hörs och ses har nuet en slags sakramental innebörd. Det kan redan nu färgas av den eviga härligheten, den himmelska bröllopsmåltiden. Vi är redan nu evighetsvarelser, samtidigt som vi står med båda fötterna på verklighetens hårda men ändå goda grund. Vi behöver inte fly från verkligheten eller vara "gäst hos verkligheten" som Pär Lagerkvist (1891-1974) skriver, utan vi är hemma här. Vi har vårt hem i himlen, men vi har också ett hem här. Vi har ett dubbelboende. Vi behöver inte ha ett dubbelboende vid Solkusten, utan vi har det redan nu i Guds eviga härlighet.

Samtidigt flyr vi inte från vårt hem här, där vi är satta att vara förvaltare och göra det bästa av den lilla plätt på jorden som Gud har anförtrott åt oss. Den skall vi försöka lysa upp med evighetens kärlek, solidaritet, rättvisa, fred, försoning och allt det som Gud anförtrot åt oss. Vi har fått uppdraget att helga denna värld. Det Andra Vatikankonciliet hade en liten sammanfattning och sade att lekfolkets plikt är att helga den jordiska verkligheten. Prästerna skall helga lekfolket. Ordensfolket skall helga sig självt. Vi har alla en uppgift att helga den verklighet där vi lever, inklusive oss själva. Det är Kyrkans stora uppgift att vara den fördolda verkstad där detta ständiga helgelseuppdrag sker, där Kristus genom sin Ande helgar, förnyar, frälsar, förvandlar och gudomliggör. Och vi är delaktiga i detta. Vi blir helgade, och genom att bli helgade hjälper vi också andra människor att bli helgade. Vi ser i helgonens liv att de genom att låta sig förvandlas av Guds nåd hjälper också oss att få den strimma av hopp som vi ofta behöver, när vi tycker att det är jobbigt att vara människa. Det är jobbigt att vara människa, men något jobb måste vi ha. Även den arbetslöse har det jobbet, lyckligtvis! Vi har jobbet att låta Guds nåd helga och förvandla oss. Vi ber om den nåden.

Herre, Jesus Kristus, du kom till världen för att frälsa, helga och förvandla. Hjälp oss att ta emot detta i varje nu-ögonblick, så att vi redan nu kan erfara något av evighetens glädje och härlighet. I Faderns och Sonens och den Helge Andens namn. Amen.

Föredrag IV

Vi ber med en bön av Thomas av Aquino (1225-1274).

Förbarma dig, Gud. Kalla mig tillbaka när jag har avlägsnat mig från dig. Drag mig till dig när jag gör motstånd. Res mig upp när jag har fallit. Bistå mig när jag åter skall stå upp. Led mig när jag sedan går vilse. Glöm inte mig om jag än glömmar dig. Överge mig inte, hur mycket jag än överger dig. Vänd inte din blick bort från mig om jag än är en syndig människa. Se inte till min svaghet utan endast till din oändliga godhet. Förlåt mig i din nåd vad jag har gjort orätt. Skänk mig ånger över det som är förbi och beskydda mig så att jag inte mer syndar. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Denna hoppfulla bön visar oss att Gud är oändligt mycket mer angelägen att vara närvarande hos oss än vi hos honom. Det får vi aldrig glömma. Det är hans nåd och kärlek som alltid kommer in i vårt liv. Det är han som är närvarande och det är vi som ofta är frånvarande, fast vi tycker att det är tvärtom. Det sista vi skall försöka se på i dessa föredrag är, att det vi erfar och känner som frånvaro, Guds frånvaro eller att Gud är långt borta, egentligen är ett tecken och ett sakrament på hans närvaro. Vi har inte förmågan att hela tiden erfara, uppleva och ta

till oss Guds närvaro. Då tror vi, att det är han som är frånvarande, fastän det är vi som är frånvarande.

Det ingår också i Guds pedagogik att vi genom den kännbara frånvaron skall komma honom ännu närmare. Det kan vara i perioder eller mer konstant. Det kan vara på helt olika sätt. Det är en del av frälsningsmysteriet, att vi ändå alltid måste eller får, för det är också en nåd, känna på att Gud känns frånvarande, att vi är i en slags öken eller natt, torka eller tomhet, för att vårt hjärta skall växa i längtan och ta emot honom på ett ännu djupare plan. Därför är det viktigt att vara helt impregnerad av vissheten om att Gud är en förbarmande Gud som hela tiden vill dra oss till sig, komma in i vårt liv och aldrig släpper oss, men att vi inte alltid har erfarenheten eller känslan av att han är nära.

Vi kan inte alltid överstiga det erfarbara och i naken tro lita på att Gud är med oss, också när det tycks tvärtom. Det ser vi. Det är en erfarenhet som egentligen alla kristna har gått igenom. Jesus själv har delat den erfarenheten i Getsemane, när han till synes kände sig övergiven av sin Fader. "Min Gud, min Gud, varför har du övergivit mig" (Mark 15:34), säger han på korset. Delaktigheten i Jesu känsla av att vara övergiven är en del av det kristna livet. Ingen erfar det riktigt på samma sätt, men det är viktigt att veta, att det tillhör vår Kristusefterföljelse, att vi får smaka något av övergivenheten, längre eller kortare. Man var mycket överraskad när Moder Teresa av Calcuttas brev blev publicerade en tid efter hennes död. Under en stor del av sitt liv hade hon inte känt någon kännbar gudsnärvaro utan mer erfarit tomhet och övergivenhet.

Det är ingenting att skämmas över, utan det är en del av det kristna livet, att vi ibland mer eller mindre intensivt, mer eller mindre tidsmässigt, får dela det som Gud själv tog på sig när han blev människa i Jesus Kristus. Han fick erfa att Gud själv fick känna sig övergiven av Gud, att Sonen kände sig övergiven av sin Fader. Det är viktigt att komma ihåg att detta är en frälsande erfarenhet. Jesus Kristus blir ju människa för att ta på sig alla former av lidande, synd och skuld som vi inte kan bära, för att befria oss från det. Sedan Gud själv har tagit på sig detta i Kristus är det någonting annat. Det är ett uttryck för att Gud vill frälsa oss.

Här vill jag citera Edith Stein (1891-1942), den judiska filosofen, som blev ateist, sedan katolik, karmelitnunna och som dog som martyr i Auschwitz. Hon har verkligen levt sig in i korsets mysterium på ett mycket existentiellt sätt, naturligtvis genom sin död men också genom det hon har skrivit och det hon har gått igenom. Hon skriver: "I Kristus fanns ingenting, vare sig det gäller hans natur eller hans fria beslut som gjorde motstånd mot kärleken. I varje ögonblick av sin existens levde han i fullkomlig överlåtelse åt Guds kärlek. Men genom sitt människoblivande tog han på sig mänsklighetens hela syndabörda, omfattade den med sin förvandlande kärlek och dolde den i sin själ. Detta gjorde han när han sade 'se jag kommer', med vilket han inledde sitt jordiska liv, och detta förnyade han på ett otvetydigt sätt vid sitt rop och med sitt 'ske din vilja' i Getsemane. Så brann den försonande elden i hans inre under hela hans livslånga lidande, men mest plågsamt skedde detta i ortagården och på korset, eftersom den förnimbara salighet som var en följd av hans oupplösliga förening med Fadern upphörde där, för att han helt och fullt skulle prisges åt lidandet. Och detta lidande skulle få honom att erfa den största gudsövergivenhet. I hans ord 'det är fullbordat', förkunnades slutet på den försonande elden, i hans ord 'Fader i dina händer befäller jag min ande' att han återvände för gott till den eviga, ostörbara kärleksföreningen".

Först är det lite svårsmält att ta till sig detta budskap och det kommer det alltid att vara. Kors, natt, övergivenhet, allt detta är svårsmält och något vi aldrig riktigt helt kan greppa tag om.

Samtidigt är det något vi aldrig helt kan undgå. Bara det att vara en skapad varelse gör att vi är sårbara, att vi erfar lidande på olika sätt. Men det hoppfulla är att detta alltid är ett delat lidande. Jesus Kristus har tagit på sig vårt lidande i vilken form det än drabbar oss. Vi är inte ensamma i detta och han har gjort lidandet till en väg till nytt liv, frälsning och uppståndelse. Det är den kristna grundsanningen. Vi har hört det många gånger, men ändå är det svårt, när det riktigt drabbar oss, att ta till oss att det verkligen är Kristus som lider i oss och vi i honom. Jag förenas med honom på ett ännu djupare sätt, när jag får bära den lilla, lilla delen av hans kors, som kan tyckas oändligt stor och övermäktig för mig. Det kan jag aldrig förstå eller riktigt förklara, eftersom det är ett mysterium, att Gud har frälst världen genom att själv dela dess lidande. Gud blir människa för att erfa det mänskliga lidandets och syndabördans kraft. Han som är den helt oskyldige och syndfrie stiger ner i vår värld för att dela lidandet med oss och så befria oss. Vi vet det, har hört det och läst om det. Men ändå är det något som vi inte riktigt kan ta till oss, när det kommer över oss.

Den kristna traditionen vill på skilda sätt hjälpa oss genom olika uttryck. Vi ser det redan i Israels sätt att gå genom öknen in i det förlovade landet. Vi ser det hos Johannes av Korset som talar om själens dunkla natt, som leder oss in i den djupare föreningen med Jesus. Det gäller att i vårt eget liv se det som tycks så svårt, tungt och ibland outhärdligt. Vi kan reagera på olika sätt på lidande, svek och synd. För vissa människor kan en liten sak bli mycket stor. För vissa människor blir det ett renade, en befrielse. Andra reagerar med bitterhet och revolt.

Vi måste komma ihåg att vi alltid bevarar vår frihet inför det oundvikliga lidande som ingen helt kan undgå. Vi kan antingen reagera med bitterhet och fastna eller låta oss renas och befrias. Ofta är det en gradvis process. Först skriker vi ut vårt varför. Vi anklagar Gud, världen, allt och alla. Första reaktionen är att göra motstånd. Sedan är det en annan sak att vissa lidanden kan vi åtgärda och bli av med. Men det finns alltid lidanden som är oundvikliga. Det kan vara en älskad människa som dör och tas ifrån oss, en svår sjukdom, ett misslyckande i ett äktenskap eller i arbetslivet eller en psykisk sjukdom. Det finns oundvikliga lidanden som aldrig helt fattas i vårt liv och som vi måste lära oss att hantera. Det är inte lätt, och det skall inte vara lätt. Det är där vi måste välja väg: antingen fastna i bitterhet, sluta oss inom oss själva eller att göra oss sårbara som Kristus och få dela hans sår.

När jag var i Rom på helgonförklaringen av Maria Elisabeth Hesselblad såg man hundratals Birgittasystrar som alla hade Kristi fem sårmärken på sitt huvud. Det var en vacker syn. Samtidigt pekade det på att vi alla bär Kristi sår, kanske inte på vårt huvud, men i vårt hjärta. Ingen av oss undgår det sår som själva vår skapade verklighet tillfogar oss mer eller mindre, långvarigt eller kortvarigt. Att vara människa innebär att vara sårbar, att bli sårad. Att tolka detta utifrån Guds förbarmande kärlek är inte omedelbart lätt. Även om vi har hört många predikningar, läst mystikerna och Bibeln, är vi lika sårbara när lidande och sår kommer in i vårt liv.

Då inbjuds vi att förena oss med den sårade Kristus. Vi får stå vid korsets fot liksom Jungfru Maria. Vi får hjälpa Jesus att bära hans kors som Simon av Kyrene. Likt den heliga Veronika får vi torka Jesu ansikte. Om vi kan se Jesus och hans sår i vårt sår, är vi redan på rätt väg. Vi ser då inte såret bara som något neutralt, ovidkommande, utan vi ser att här får vi gå vid Jesu sida för att hjälpa honom att bära korset som Simon av Kyrene. Då upptäcker vi, att det är han som bär oss genom sitt kors. Hela den kristna historien rymmer otaliga sätt att ta till sig detta budskap. Ändå är det, när det väl drabbar oss, som om vi aldrig hade hört om det tidigare, eftersom vi måste göra en djup erfarenhet av vår bräcklighet, svaghet och oförmåga. Vi måste

ta steget och säga: ”ske din vilja, inte min. Jag överlämnar mig åt dig, även om jag inte förstår någonting”.

Lidandet kan drabba oss på så många olika sätt. Här vill jag bara referera till hur Johannes av Korset tolkar det, eftersom hans tolkningsnyckel har blivit ett evangeliserande budskap för många i Sverige, som har svårt att ta till sig den klassiska, kristna terminologin med frälsning, nåd och kors. Johannes av Korset använder ett mer allegoriskt, psykologiskt begrepp: själens dunkla natt. På våra breddgrader är det ganska vanligt, att människor kan identifiera sig med det. Själva naturen och även samhällsstrukturen, där vi inte har många spår av Guds närvaro och Kristi närvaro gör, att människor känner igen sig i detta. Man har kortvarigt eller långvarigt erfårit något av det som kan karakteriseras som själens dunkla natt, när man inte vet varken ut eller in och allt tycks mörkt, utsiktslöst och oförklarligt. Detta kan då leda fram till ett möte med en liten stråle av ljus, ett hoppfullt budskap. När vi har gått igenom mörkret och kunnat överlämna oss till Gud eller bara ropat ut vår förtvivlan, först i det vi upplever som tomrum, har vi ändå hört något eko, att någon har lyssnat. Det är här vår tro på Guds närvaro är som svårast.

Det är just där jag kan upptäcka på ett ännu djupare plan, att Gud är med mig, när ingen annan är det, när allt tycks tala emot, när allt har berövats mig av tröst, insikt och förståelse. Det är någon, en korsfäst som är med, en sårmärkt broder och frälsare. Samtidigt kan vi inte omedelbart ta till oss det. Det är tiden mellan den totala övergivenheten och vår överlåtelse till Gud som kan vara allra svårast, när vi liksom inte vet varken ut eller in.

Johannes av Korset använder begreppet den dunkla natten på ett begränsat sätt, när han skriver till bröder och systrar i de oskodda klostren som erfar sin oförmåga att be. De har gett hela sitt liv för att leva i bön, och så upptäcker de att de inte kan be. Det är mycket frustrerande, när det enda man skall göra i klostret är att be. Det är det som är huvudanledningen. Men Gud tycks långt borta och ingenting fungerar. Man får då tro att detta ändå är ett uttryck för den försonande reningen, den eld som Gud har tänt på jorden för att ta ifrån oss vår själviskhet. Johannes av Korset är obönhörlig. Han säger att även i det som är våra högsta och bästa aspirationer finns mycket av självkärlek och självberöm. Den som har gått i kloster för att ge sig helt åt bönen och åt Kristus kan ibland tänka: ”o, så from jag är”. När jag ber, kan jag ibland märka att jag plötsligt sitter och tänker: ”men tänk att jag kunde vara så from. Jag har suttit här en halvtimme längre än alla de andra, som har gått och druckit kaffe”. Också i min djupaste längtan efter Gud och att växa i kärlek finns något av självkärlek. Jag kanske inte blir helgonförklarad som Moder Teresa av Calcutta, men man kommer säkert att komma ihåg i den här församlingen att jag var exemplarisk. Något av det osunda självberömmet finns också i mina djupaste aspirationer. Nu ger jag den här tusenlappen till tiggaren som väntade sig en krona. Han kommer säkert att känna tacksamhet mot mig i alla sina livsdagar.

Det lite orena motivet kan vi inte helt undgå, eftersom vi är präglade av arvsyndens. Det är mycket smärtsamt, men i den dunkla natten börjar vi renas från det som Johannes av Korset kallar *apetito*, begäret. Det kan vara begäret att vara någonting, att stråla, vara bättre än andra, vara en from, god människa och allt det som i och för sig inte är ont men som gör att vårt liv blir lite tvetydigt. Det är det som våra icke troende vänner ofta ser bättre än vi själva. De är ofta mycket klarsynta, när vi lyser av självberöm. Vi behöver också renas.

Om ingenting annat hjälper, släcker Gud ljuset och det blir bara mörkt och tråkigt när vi sitter i kyrkan. Det är den typiska frestelsen för konvertiter och neofyter som har kommit till tro.

Allt är i början underbart. Gud har öppnat himlen. Alla människor är som änglar i kyrkan. Psalmsången ljuder härligt. Predikningarna bygger upp. Så plötsligt släcks ljuset, och allt blir tråkigt. Folk är besvärliga. De sjunger dåligt. Predikningarna står man inte ut med. Gud tycks långt borta. Det finns även i vår djupaste kärlek till Gud och till vår nästa något som behöver renas. Det är svårt att acceptera att vi inte kan klara av det själva.

Den djupgående reningen, befrielsen och frälsningen kan bara Gud göra i vårt liv. Vi kan inte frälsa oss själva. Ibland glömmet vi att Jesus i första hand är frälsare, inte lärare, vishetslärare, utan han tar på sig vår verklighet, vårt lidande, vår synd och själviskhet och låter det passera genom sitt hjärta. Han delar också detta med oss. Den springande punkten är ofta att vi måste upptäcka, att här är det frälsning som sker i den dunkla natten, i den renande kärlekselden. Jag behöver detta. Jag behöver erfara min oförmåga att be för att kunna växa i bön. Jag behöver erfara min oförmåga att älska osjälviskt för att kunna växa i kärlek till Gud och min nästa. Jag kan inte befria mig själv.

I viss mån kan man släta över eller sminka över ofullkomligheterna, men det djupaste kan vi inte, utan det måste Gud själv befria oss ifrån. Det är därför han har dött på korset och inte, som man säger i Tyskland, har startat en hattfabrik i Apolda för att göra något nyttigt. Gud måste för att kunna frälsa oss stiga ner i vår värld, lida, dö och uppstå för vår skull. Genom vårt dop får vi del av verkligheten att Kristi mysterium, både korset och uppståndelsen, är ingjutna i oss som en inre verklighet. Men när vi bäst skulle behöva förstå det, förstår vi minst. Även om vi kan Johannes av Korset både framlänges och baklänges är vi, när det väl drabbar oss, alla lika fattiga och oförmögna, eftersom natten alltid uppträder på ett lite annat sätt.

Själens dunkla natt behöver inte uppträda just i bönen. Det kan vara i en familjerelation eller i en inre psykisk process. Det kan också vara en kollektiv process. Man talar i Latinamerika om en kollektiv dunkel natt under förtryck och utsugning. Vi kan applicera det här bildspråket på flera olika sätt. Min dunkla natt liknar ingen annans, för den uttrycker Guds förbarmande kärleks omsorg om mig, vad jag är i mest behov av. Ofta drabbas vi på ett område, där vi är som mest sårbara, i det som är något viktigt för oss. För bröderna och systrarna i klostren var det viktigt att be och då drabbas de där. Är bönen inte så viktig för oss, kan det vara på ett annat plan. Man kan tycka att det låter lite cyniskt, men egentligen är det ett uttryck för att Gud vill göra oss fria. Han vill befria oss och vet att vi alla har en öm punkt, en ingrodd svaghet och själviskhet som fördunklar vår skönhet och värdighet och som hindrar oss att leva på djupet med honom. Då vill han ta till skalpellens operationskniven. Det gör ont. Det är ett sår. Men vi får börja upptäcka att detta sår delar vi med Jesus. Jag får infoga mitt lidande i hans, vare sig det är mitt eget lidande eller ett större lidande.

När jag var i Sydney på världsungdomsdagen år 2008 med påven hade man en korsvägs vandring, som också gick ut på vattnet. Då skulle Simon av Kyrene komma för att hjälpa Jesus att bära korset. Man hade valt ut en av aboriginerna, som tillhör ursprungsbefolkningen. Det finns få folk som har lidit så mycket som de. De har jagats som kaniner och ännu i vår tid har de ungefär bara halv medellivslängd. Han kom med sitt känguruskin på axeln och tog korset. Det var mycket överväldigande. Det kom så nära. Så är det när Kristi kors kommer in i vårt liv. Det kommer oss mycket nära. Det är då vi får kyssa den hand som korsfäster oss. Det går naturligtvis inte omedelbart. Det är ofta en lång process av uppror, tvekan, ångest, men det är mycket olika. Därför går det aldrig att hitta en heltäckande beskrivning, eftersom det är en del av vår personliga kärlekshistoria med den korsfäste Herren. I sin nåd låter han oss få dela något av sitt kors. Det är en del av Guds

närvaro i vårt liv, som vi mer tolkar som frånvaro, innan vi släpper taget om oss själva i överlåtelse.

Det är här Johannes av Korset säger: ”så många backar”. Han säger det mycket drastiskt. Israeliterna i öknen vill återvända till köttgrytorna i Egypten, till rödlöken och allt vad de fick där. De avstår från att fördjupa sitt böneliv och sätter sig vid köttgrytorna. Många människor ryggar tillbaka inför reningen. Det är smärtsamt att bli renad på djupet och man nöjer sig då med en liten halvmesyr. Det är mycket lätt att ge upp, tappa taget och hoppa över bord. Att hjälpa människor i den här fasen är något av det viktigaste i den andliga vägledningen och själavården. Det finns här ett skriande behov som är mycket svårt att täcka. Här har Johannes av Korsets och Broder Wilfrids tolkning av boken ”Den dunkla naten” blivit många till hjälp, eftersom bilden själens dunkla natt är något man känner igen, speciellt människor som inte har levt sig så mycket in i den kristna terminologin och de bibliska berättelserna. Men en poetisk, psykologisk term, själens dunkla natt, kan vara lättare att förstå. Man kallar ibland Johannes av Korset för en teopoet. Vi har teologer som kan förklara teologiskt med alla riktiga termer, men ibland är det lättare för en människa som inte är så insatt om hon har en teopoet. Något av detta har vi i Hjalmar Gullberg (1898-1961) och Tomas Tranströmer (1931-2015), som för många människor har öppnat något av mysteriet.

Men i sista hand är det jag och Kristus. Det är jag som måste ta emot Kristus som den korsfäste Herren i mitt liv och upptäcka, att här får jag dela något med honom. Här får jag vara med honom på korset. Här får jag erfara hans frälsande kraft, men jag får samtidigt ge honom något liksom Simon av Kyrene, liksom Maria vid korsets fot som fick ge sitt medlidande, liksom Veronika och liksom otaliga kristna som i lidandet har upptäckt Kristus på ett djupare plan. Vi vill ge något i gengäld, när vi upptäcker hur mycket Jesus har lidit för oss. Här har Selma Lagerlöf (1858-1940) en vacker liknelse i sina legender om den lilla grå fågeln som såg Jesus på korset. En liten grå sparv kan inte göra så mycket, men den kan i alla fall dra ut en tagg. Sedan dess har vi fått fågel rödbröst och rödhaken. Så berättar Selma Lagerlöf. Det är en legend, men den visar på något djupt mänskligt. Vi kanske inte kan befria Jesus från hela hans lidande. Vi kan inte bära all världens lidande eller en annan medmänniskas hela lidande, men vi kan dra ut en liten tagg. Vi kan göra det lite bättre för Jesus, för en annan människa som lider eller för hela den värld som lider.

Vi är inte maktlösa, och det är ofta här det vänder sig, när vi ser att det jag är med om får jag lida, kämpa med och infoga i Kristus och hans lidande för världens frälsning. Jag är inte bara åskådare utan jag är medarbetare. Jag får bära Kristi sårmärken i min kropp. Jag behöver inte som Birgittasystrarna sätta på mig en hjälm med fem sårmärken, men ett litet sår har jag och det får jag bära. Att tolka Guds närvaro utifrån Guds synbara frånvaro är livsviktigt. Det är ofta där vi sätts på prov. Det är ofta där vi halkar tillbaka till ett annat mer ljumt, medelmåttigt liv, eftersom det blir för jobbigt. Det är här vi behöver hjälp, naturligtvis av Kristus först, men också av hela den bedjande Kyrkan, av alla änglar och helgon.

Johannes av Korset säger: ”Den människa som har gått igenom detta och överlätit sig helt till Kristus och har fått del av den rena kärlek, som är alltmer befriad från egenkärlek och arvsynd, är oerhört fruktbar för Kyrkan”. Här kan vi tänka på Moder Teresa av Calcutta, som en levande illustration av det Johannes av Korset skriver: ”den rena kärleken är det som ingen kan motstå”. I Indien sätter man Moder Teresa näst efter Gandhi (1869-1948). Man säger t.o.m. att hon är ju indisk. Hon är inte bara någon som har kommit utifrån, utan hon är en av oss. Det kan låta lite dramatiskt. Det finns något av dramatik och tragik i vårt liv. Det får vi aldrig skjuta undan. Det finns också mycket av komedi, men det finns även något av korsets

tragik. Det är därför vi bär ett kors på magen eller som örhängen. Många som varit i det heliga landet tatueringar in korset på armen, men genom dopet är det intatuering i själva själen. Vi behöver inte alltid ha det synligt, men vi bär det i vårt hjärta. Det skall hjälpa oss att hantera det kors som Jesus i sin nåd ger oss. Det är inte lätt och vi får skrika ut vår nöd.

Det ser vi i Psaltarpsalmerna, som vi ber dagligen i kyrkan. Där finns alla mänskliga erfarenheter. Där finns även de stycken vi ibland hoppar över. Där finns hat, våld och missnöje, men det förvandlas till bön när man lägger fram det inför Gud. ”Min Gud, min Gud, varför har du övergivit mig” börjar psaltarpsalmen 22, men den slutar i lovsång och överlåtelse. Så länge vi håller dialogen med Gud öppen, förvandlas den, även om den är ohörsam, upprorisk, hatfylld, besviken och bitter, steg för steg till lovsång och överlåtelse. Det ser vi i psaltarpsalmerna. De är till sådan hjälp eftersom de är så mänskliga. De är inte uppblåsta, utan här ser vi människans bottenlösa elände och behov av frälsning. Så länge vi talar, är öppna för Gud i dialog, finns det hopp. Men när vi stänger dörren, stänger hjärtat och drar oss tillbaka blir det farligt. Vi behöver aldrig vara rädda för att vi kan vara lite ohörsam, uppfostrade i vår gudsrelation, att vi ibland skriker ut vårt missnöje, elände och bitterhet eller andras för de är ofta andra vi klagat på.

Den del av vårt liv som vi kallar Guds frånvaro måste integreras i livet i Guds närvaro, för det är den som ofta leder oss djupare in. Frälsningsprocessen är inte bara att bli alltmer uppfylld *fitness and mindfulness*, utan det är att komma in i både tvättmaskinen och torktumlaren, att verkligen bli renad. Här kan vi aldrig riktigt veta, var vi behöver reningen. För vissa människor tycks själens dunkla natt vara som en grundton i deras liv. De blir inte riktigt av med den, men samtidigt kan de ofta vara mycket inkännande i andra människors lidande. De har en förmåga att bära andra människor på ett sätt som de hurtfriska aldrig kan.

Det finns ett sätt att framställa kristendomen som om den löser alla problem, som om man dansar fram på molnen i Alperna som i ”*Sound of music*”. Allt är frid och fröjd. Det finns människor som har mer av det sättet, medan andra som Moder Teresa av Calcutta eller Thérèse av Lisieux fick bära något av korset, men då också i en slags överlåtelse och frid. Här finns oändliga varianter bland oss människor. Det finns ett oändligt antal arter bland själarna. Vi är själva en egen art, en särart. Vi liknar ingen annan. Därför liknar vår delaktighet i Kristi kors ingen annans.

Men det är viktigt att komma ihåg, att korset alltid leder fram till uppståndelsen. Redan på korset anar man något av Kristi seger. Det är därför man i urkyrkan alltid avbildar korset som triumfkrucifix. Det var först under senmedeltiden som man gjorde mycket realistiska korsbilder. Egentligen är korset ett segertecken. Genom att dö på korset går Jesus över till uppståndelse och nytt liv. Det är i mellanrummet, de tre dagarna i graven, som vi kan få dela den dunkla natten, övergången och dö bort från den gamla människan och sedan gå in i den nya människans Kristusgemenskap.

Vi kan sammanfatta vad det innebär att leva i Guds närvaro genom att formulera det på följande sätt: Guds närvaro präglar hela vår tillvaro som alltid är en samvaro med honom, ja, en i-varo i honom som bor i oss, även när det verkar som frånvaro. Här har vi några ord som hör ihop: närvaro, tillvaro, samvaro, frånvaro, i-varo. Det är olika aspekter av samma verklighet, att vara. Att vara skapad av Gud innebär, att Gud är närvarande i oss. Att bli frälst av honom innebär, att vi genom frånvaron leds fram till en djupare samvaro och i-varo med honom. Det är viktigt att hålla ihop detta. Att vara är alltid att vara med Gud. Han har skapat oss och gett oss vår existens.

Vårt vara pekar tillbaka på Guds vara, något som man betonar starkt i den skolastiska filosofin och teologin. Allt vara är ett vara från Gud och till Gud. Allt som finns till och existerar finns till, eftersom han vill det och skapar det. Vi är speciellt viktiga för Gud, och därför vill han vara med oss genom att bli människa, leva, lida, dö och uppstå, så att vi kan leva ständigt i samvaro med honom och i-varo i honom, även när det tycks vara frånvaro. Den här sammanfattningen kan vara oss till hjälp.

Vi kan sammanfatta ännu mer. Vi kan förkorta det till tre små ord: nu, Du, ja. Nu möter vi Gud i varje nu-ögonblick. Vi får varje nu som en gåva, som ett sakrament på hans närvaro, och då vänder vi oss till Du. Nu och Du hör ihop. Du ger mig mitt nu. Du ger mig min existens, min tillvaro, den jag är. Då är jag förenad med Dig, och då säger jag: ja. Jag bejakar det jag fått av Gud. Det gör vi när vi säger amen i liturgin. Vi bejakar Guds nåd, Guds gåva. Förr sade man, lite skämtsamt, att lekmännens enda uppgift i liturgin vara att säga amen. Amen är det viktiga. Att bejaka Gud, och Jesus Kristus är att säga ja och amen till Fadern. Mara säger vid bebådelsen: ja, *fiat*, må det ske med mig som du har sagt. Att bejaka Guds Du nu kan sammanfatta det liv i Guds närvaro som vi lever. Allt det vi är med om är något vi delar med Dig, Herre. Vi lever inte ensamma, isolerade, utan på tu man hand. Att bejaka, överlåta och överlämna oss försöker vi då göra.

Vi kan sammanfatta reträttföredragen i Guds närvaro med orden: nu, Du, jag. Vi har en Gud som är så närvarande med oss, i allting, att vi aldrig riktigt kan skaka av oss honom. Även om vi skakar av oss honom hela tiden, glider han inte bara bort, utan han vill förbarma sig över oss. Han vill vara oss nära, för vi är så viktiga för honom. Annars skulle han inte ha gjort sig besväret att skapa oss. Då skulle han ha skapat något annat. Men nu ville han att vi skulle vara till, att vi skulle återspegla hans härlighet. Då behöver vi ibland renas från själviskhet, arvsynd och allt det vi samlat på oss. Då får vi gå genom den befrielse- och frälsningsprocess som inte är behaglig, men som leder fram till något som är oändligt mycket mer glädjerikt än det vi hade kunnat drömma om.

Vi ber till sist om att bli mer öppna och tillgängliga för Guds nåd och kärlek.

Himmelske Fader, vi tackar dig för att du har sänt oss din Son för att han skall gå med oss under hela vårt liv och bära oss genom det som är tungt och svårt, rena oss genom det som är ännu svårare och så steg för steg leda oss in i den fulla frälsningens ljus, där vi är menade att leva nu och i all evighet. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.